

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

Magisterské prezenční studium
2010 – 2012

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Natálie Jarešová

Stárnutí lidské populace a vliv tohoto fenoménu na cestovní
ruch

Praha 2012

Vedoucí diplomové práce:
Doc. PhDr. Václav Horčíčka, Ph.D.

COMENIUS UNIVERSITY PRAGUE

Master Full-Time Studies
2010 - 2012

DIPLOMA THESIS

Bc. Natálie Jarešová

Aging of human population and influence of this
phenomenon on tourism

Prague 2012

The diploma thesis work supervisor:
Doc. PhDr. Václav Horčíčka, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne: 13. 3. 2012

Jméno a příjmení autora: Bc. Natálie Jarešová

Vlastnoruční podpis.....

Poděkování

Chtěla bych poděkovat svému vedoucímu diplomové práce Doc. PhDr. Václavu Horčíčkovi, Ph.D. za jeho odborné vedení, za pomoc a rady při zpracování práce.

Anotace

Práce obsahuje problematiku vlivu stárnutí lidské populace na cestovní ruch. Rozebírá fenomén stárnutí člověka, postupné stárnutí lidské populace, dále se zabývá vlivem stárnutí populace na cestovní ruch, chováním seniora jako spotřebitele na trhu cestovního ruchu a cestováním seniorů v České republice. Praktická část obsahuje analýzu aktuální nabídky pro seniory vybraných cestovních kanceláří České republiky a vyhodnocení dotazníkového šetření ohledně cestovních zvyklostí českých seniorů.

Klíčové pojmy

Cestovní kancelář, cestovní ruch, cestovní ruch seniorů, demografie, dovolená, migrace, nabídka služeb, poptávka spotřebitelů, porodnost, prognóza vývoje, senior, sociální cestovní ruch, spotřebitel, stárnutí populace, starobní důchod, stáří, třetí věk, úmrtnost, věková struktura, zájezd.

Annotation

The work includes the issue of human population aging effect on tourism. There is the analyze of the phenomenom of human aging, the gradual aging of the human population, discussion of the influence of aging on tourism, consumer behavior as a senior in the tourism market and seniors traveling in the Czech republic. The practical part contains an analyze of actual offers for seniors from selected travel agencies of Czech republic and evaluation of a questionnaire investigation about travel habits of Czech seniors.

Key words

Age structure, aging population, consumer, consumer demand, demography, fertility, migration, mortality, offer of services, old age, prognosis of development, retirement, senior, senior tourism, social tourism, third age, tourism, travel agency, trip, vacation.

OBSAH

ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČÁST	11
1. Vývoj lidské populace se zaměřením na jeho stárnutí	11
1.1 Otázka stárnutí lidské populace	11
1.2 Vývoj lidské populace.....	12
1.2.1 Svět.....	12
1.2.2 Evropa	14
1.2.3 Česká republika	16
1.3 Prognóza vývoje lidské populace	18
1.3.1 Svět.....	18
1.3.2 Evropa	20
1.3.3 Česká republika	22
2. Fenomén stáří.....	24
2.1 Vývojové etapy lidského života.....	24
2.2 Stáří	24
2.3 Starý člověk neboli senior	25
2.4 Stáří z ekonomického hlediska.....	27
2.5 Volný čas seniorů.....	28
2.6 Gerontologie	29
3. Cestovní ruch.....	30
3.1 Vysvětlení pojmu cestovní ruch.....	30
3.2 Typologie cestovního ruchu	31
3.2.1 Formy cestovního ruchu.....	31
3.2.2 Druhy cestovního ruchu	32
4. Stárnutí lidské populace v souvislosti s cestovním ruchem	34
4.1 Trendy cestovního ruchu	34
4.2 Sociální cestovní ruch – specifická forma cestovního ruchu.....	35
4.2.1 Seniorský cestovní ruch	37
4.2.2 Světový etický kodex cestovního ruchu.....	39
4.3 Podpora sociálního cestovního ruchu programy EU a ČR.....	40
4.3.1 Program EU Calypso.....	41
4.3.2 Program ČR Cestování pro všechny	41
5. Cestování seniorů	43
5.1 Senior jako účastník cestovního ruchu	43

5.2	Chování seniora jako spotřebitele	43
5.3	Motivace seniorů k cestování	44
5.4	Hlavní rysy cestování seniorů	45
5.5	Důsledky cestování seniorů pro cestovní ruch	46
5.6	Potíže spojené s cestováním seniorů	47
6.	Cestování českých seniorů	48
6.1	Demografická charakteristika seniorů České republiky	48
6.2	Volnočasové aktivity českých seniorů	49
6.2.1	Upřednostnění dovolené v České republice	50
6.2.2	Upřednostnění dovolené v zahraničí	52
6.3	Faktory ovlivňující české seniory při výběru dovolené	52
6.4	Realizace volnočasových aktivit seniorů o dovolených.....	53
	PRAKTICKÁ ČÁST	54
7.	Analýza nabídek cestování pro seniory vybraných českých cestovních kanceláří	54
7.1	Zájezdy pro seniory dotované španělskou vládou	54
7.1.1	Program Europe Senior Tourism	54
7.1.2	CK Quality Tours.....	55
7.1.3	CK Datour	56
7.2	Zájezdy podporované Ministerstvem pro místní rozvoj.....	57
7.2.1	CK OK Tours.....	58
7.3	Speciální slevy cestovních kanceláří na zájezdy pro seniory.....	62
7.3.1	CK Čedok.....	62
7.3.2	CK Quality Tours.....	63
7.4	Vyhodnocení analýzy	64
8.	Vyhodnocení dotazníkového šetření na téma cestování českých seniorů	67
	ZÁVĚR.....	77
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	79
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	80
	SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ	84
	SEZNAM PŘÍLOH.....	86

ÚVOD

V současné době je velice diskutovanou otázkou stárnutí lidské populace. Dle mnoha prognóz zabývajících se problematikou stárnutí lidské populace, resp. globálním stárnutím, se očekává, že podíl lidí starší věkové kategorie na celkové populaci v dlouhodobém měřítku poroste. Stárnutí populace je všeobecně bráno jako velký problém zatěžující společnost. Je ale nutné se s tímto faktem smířit a učinit náležitá opatření v mnoha oblastech společnosti. Zvyšování počtu seniorů bychom měli brát jako přírůstek velice lukrativní skupiny lidí. Starší lidé jsou v dnešní době totiž nejenom movitější, ale i zdravější a aktivnější. Z těchto důvodů se zvyšuje jejich přání cestovat. V návaznosti na tento fakt vzroste i podíl seniorů na celkovém počtu turistů. Organizace cestovního ruchu by si neměly nechat ujít možnost získat takto bonitní a stálou klientelu a měly by jim vytvořit speciální nabídku produktů a služeb dle jejich přání a potřeb.

Cílem práce je seznámit se s problematikou stárnutí lidské populace v globálním, evropském a českém měřítku, s charakteristikou seniorského věku, s výhodami, které jsou pro tuto skupinu lidí v cestovním ruchu poskytovány a s cestovními zvyklostmi lidí v této věkové kategorii. Dalším cílem je vytvoření určitého náhledu na dostupnou nabídku produktů a služeb cestovního ruchu pro seniory na území České republiky a zjištění, zda jsou si senioři vědomi, že tato nabídka, formovaná právě pro ně, na českém trhu existuje.

V práci je použita analýza týkající se dostupné nabídky v oblasti cestovního ruchu pro seniory ve vybraných českých cestovních kancelářích, s jejím následným vyhodnocením. Dále práce obsahuje vyhodnocení dotazníkového šetření na téma cestování českých seniorů. Průzkum byl realizován na veletrhu cestovního ruchu Holiday World, který se konal v únoru 2012 v Praze. Výsledky tohoto zkoumání a analýzy se v praxi mohou hodit jako příklad pro budoucí tvorbu nebo propagaci produktů a služeb cestovního ruchu pro seniory.

Práce čerpá jak z odborné literatury, tak i z internetových zdrojů českého nebo zahraničního původu. Veškeré použité zdroje se úzce týkají problematiky práce a z dostupných materiálů byly zhodnoceny jako nejvíce přínosné. Informace, které byly z použitých zdrojů a literatury získávány, byly až na problematiku stárnutí lidské populace velice aktuální a obsáhlé, tudíž přispěly ke kvalitnímu zpracování dané problematiky a k její charakteristice fungování v dnešní společnosti. Odborná knižní literatura byla použita v části teoretické a internetové zdroje, týkající se daného tématu, se objevují v celé práci.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Vývoj lidské populace se zaměřením na jeho stárnutí

Pod pojmem lidská populace si můžeme představit určitou skupinu lidí, která spolu dlouhou dobu žije na jenom území a ve které dochází k množení. Lidská populace může být i míšená a to je způsobené migrací, resp. stěhováním. Všeobecně lidská populace v posledních desetiletích roste, avšak tento růst je velice nerovnoměrný.

1.1 Otázka stárnutí lidské populace

Stárnutím lidské populace, se zabývá věda jménem demografie. Věda zkoumá obnovu lidských populací zrozením (natalita) a vymíráním (mortalita), jinými slovy základními tématy demografie jsou změny počtu obyvatel a populační přírůstek. Demografie při studiu úzce spolupracuje s geografii, protože populační vývoj je výsledkem jak obnovy populace, tak i migrace.¹

Po skončení druhé světové války se svět setkal s velkým nárůstem populace, který se v dnešní době objevuje jako problém stárnutí populace. Poválečné ročníky se totiž mapují jako početně velice silné. Stárnutí lidské populace se považuje za jeden z aktuálních globálních problémů, kterému čelí dnešní společnost a bude mu čelit i společnost budoucí. Dle výzkumů a prognóz OSN (Organizace spojených národů), bude v polovině tohoto století více osob starších 60 let než osob starších 15 let. Mezi důvody stárnutí lidstva patří mimo jiné rostoucí životní úroveň, lepší výživa a zvyšující se kvalita lékařské péče a hlavním důvodem je stále větší pokles porodnosti. Vedle poklesu porodnosti se v posledních letech zvyšuje i pokles úmrtnosti. O poklesu úmrtnosti ale ještě stále nemůžeme mluvit v souvislosti s rozvojovými zeměmi, kde díky špatné kvalitě vody, velkému nedostatku potravin, omezené lékařské

¹ O demografii [online] [cit. 2012-02-09] <http://www.demografie.info/?cz_odemografii>

péče a šíření epidemie HIV & AIDS umírá velký počet lidí, mezi které patří i děti.²

S problémem stárnutí populace vzniká otázka, zda aktivní populace dokáže rostoucí počet starých lidí uživit. Každý stát by měl proto zvýšit pozornost a přizpůsobit tomu penzijní, sociální, zdravotní a vzdělávací politiky. I při těchto opatřeních ale musí počítat s tím, že se problém stárnutí populace pouze zmírní, ale nevyřeší. Stárnutí populace určitým způsobem dopadá na hospodářství, infrastrukturu, ale i na cestovní ruch.³ Dopady na cestovní ruch budou popsány v dalších kapitolách této práce.

1.2 Vývoj lidské populace

Podkapitola ukazuje, jak se vyvíjela lidská populace ve světě, v Evropě a v České republice a jaký je stav jejich populace v dnešní době s větším zaměřením na stárnutí obyvatel.

1.2.1 Svět

Od druhé poloviny 20. století se datují velké přírůstky lidské populace, kdy přírůstek obyvatelstva činil až 2 procenta za rok. Obrovský nárůst je zřejmý z toho, že v roce 1927 žily na světě dvě miliardy lidí a v roce 1999 počet obyvatel činil přes miliard šest. I přes pokles přírůstku obyvatel světa na 1,1 procenta ročně na začátku 21. století, stále můžeme mluvit o tzv. populační explozi. V tabulce č. 1 je ukázán počet obyvatel světa dle kontinentů v letech minulých až po současnost.

² SARKISYAN, Inna. *Populační vývoj/problém* [online] [cit. 2012-02-09] <<http://dumfinanci.cz/clanky/97-populacni-vyvoj-problem/>>

HORKÝ, Ondřej. *Demografický vývoj ve světě* [online] [cit. 2012-02-09] <http://www.rozvojovka.cz/demograficky-vyvoj-ve-svete_226_14.htm>

³ JENÍČEK, V., FOLTÝN J. *Globální problémy světa v ekonomických souvislostech*, 2010, s. 140

Tab. 1: Počet obyvatel světa dle kontinentů v letech 1950 - 2010 (v mil.)

Rok	Počet obyvatel dle kontinentu					
	Afrika	Amerika	Asie	Evropa	Oceánie	Svět
1950	228	332	1 437	547	12	2 556
1960	285	417	1 719	605	16	3 042
1970	366	512	2 157	658	19	3 712
1980	478	613	2 644	695	23	4 453
1990	633	720	3 180	722	27	5 282
2000	810	834	3 678	731	31	6 084
2010	1 017	937	4 149	729	35	6 867

Zdroj: *Historic, current and future population by continent* [online] [cit. 2012-02-18] <www.geohive.com>

Procentní přírůstky jsou rozdílné v zemích rozvinutých a rozvojových. Například v Africe se přírůstek obyvatelstva pohybuje okolo 2,1 procenta. Znamená to až 5 narozených dětí na jednu ženu. Naproti tomu se zde ale vyskytuje velký úbytek obyvatelstva a to z důvodu epidemie HIV&AIDS a jiných nemocí. V zemích Jižní Ameriky, jihovýchodní a východní Asie naopak došlo ke snížení porodnosti, ale také k poklesu úmrtnosti. Přední místo na žebříčku lidnatosti si drží Čína. Na jednu ženu zde připadá narození jedno až dvou dětí, což je srovnatelné s mnoha evropskými státy. Roční přírůstek populace v Číně je ale jen 0,6 procenta ročně a předpokládá se, že její prvenství vystřídá v roce 2025 Indie. Stárnutí lidské populace je v dnešní době problémem vyspělých zemí, ale postupem času se jím budou potýkat i země rozvojové. Závažný problém se stárnutím populace se začíná objevovat v Číně v důsledku rapidního poklesu plodnosti. V současné době se zde vyskytuje přes 10 procent obyvatel starších šedesáti let. Tabulka č. 2 ukazuje 10 zemí světa, které mají největší zastoupení obyvatel starších 65 let.⁴

⁴ HORKÝ, Ondřej. *Demografický vývoj ve světě* [online] [cit. 2012-02-09] <http://www.rozvojovka.cz/demograficky-vyvoj-ve-svete_226_14.htm>

Tab. 2: **10 zemí světa s nejvyšším počtem obyvatel nad 65 let**

Pozice	Země	Počet obyvatel nad 65 let (v mil.)			Podíl na celkovém počtu obyvatel
		Muži	Ženy	Celkem	
1.	Čína	41	47	88	7%
2.	Indie	24	23	47	5%
3.	Rusko	6	13	19	13%
4.	USA	14	20	34	12%
5.	Japonsko	13	9	22	17%
6.	Německo	5	8	13	16%
7.	Itálie	4	6	10	17%
8.	Indonésie	6	4	10	4%
9.	Francie	4	6	10	17%
10.	Velká Británie	4	5	9	15%

Zdroj: *Population: age structure* [online] [cit. 2012-02-18]
<www.geohive.com>

Počátkem roku 2012 žije na světě necelých 7 miliard obyvatel. Hranice 7 miliard by se měla dle výpočtů demografů překročit během března roku 2012.

1.2.2 Evropa

Od 18. století vzrostl počet obyvatel Evropy o více než 400 milionů a s tím vzrostla i střední délka života na 35 let. V této době byl počet narozených dětí výrazně vyšší než počet zemřelých lidí. Konec 19. a začátek 20. století se setkal s velmi nízkou úrovní porodnosti a úmrtnosti, která se v podstatě drží až do dnešní doby. Nízká úroveň úmrtnosti se objevila dříve než nízká úroveň porodnosti a mohly za ní pokroky v lékařství, dokonalejší hygiena, vzdělání, vydatnější strava atd. Velké demografické rozdíly v historii vývoje populace Evropy se odrážejí zejména od průmyslové revoluce, která pro obyvatele Evropy znamenala velký technický pokrok, rozvoj vědy a větší pracovní příležitosti. V tabulce č. 3 můžeme vidět celkový počet obyvatel Evropy dle jejích regionů v minulosti a v současné době.⁵

⁵ *Evropská populace překonala půl miliardu* [online] [cit. 2012-02-18]
<<http://www.euractiv.cz/socialni-politika/clanek/evropska-populace-prekonala-magickou-pul-miliardu-007768>>

Tab. 3: Počet obyvatel Evropy dle regionů v letech 1950-2010 (v mil.)

Region Evropy	Počet obyvatel v roce						
	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2010
Západní	115	123	134	139	145	151	158
Střední	128	140	150	156	160	164	164
Východní	149	173	190	203	213	210	199
Severní	23	26	29	30	31	32	32
Jižní	92	99	106	114	117	119	121
Jihovýchodní	40	44	49	53	56	55	55
Celkem	547	605	658	695	722	731	729

Zdroj: *Historic, current and future population of Europe* [online] [cit. 2012-02-18] <www.geohive.com>

Nástup druhé poloviny 20. století byl pro Evropu nejhroší, co se týče stárnutí obyvatelstva. Po roce 2000 se podíl obyvatel starších 65 let zvýšil z 8 na 14 procent z celkového počtu obyvatel Evropy. Evropa se tudíž řadí mezi demograficky nejstarší regiony světa a řadí se také mezi země s aktuálně nejvyšším úbytkem obyvatel. V tabulce č. 4 můžeme vidět 10 států Evropy s největším podílem osob starších 60 let.

Tab. 4: 10 států Evropy s největším podílem obyvatel starších 60 let

Pozice	Stát	Podíl obyvatel starších 60 let na celkovém počtu obyvatel
1.	Itálie	24,1%
2.	Řecko	23,4%
3.	Německo	23,2%
4.	Švédsko	22,4%
5.	Belgie	22,1%
6.	Španělsko	21,8%
7.	Bulharsko	21,7%
8.	Švýcarsko	21,3%
9.	Lotyšsko	20,9%
10.	Portugalsko	20,8%

Zdroj: *Population: youngest and oldest countries for 2000 and 2050* [online] [cit. 2012-02-18] <www.geohive.com>

Stárnutí populace není stejná v jednotlivých zemích Evropy, ale podstatně se liší. Důvodem je rozdílná plodnost, úmrtnost a migrace během 20. století. Nacházejí se zde například země s podílem osob starších 65 let

nižším než 6 procent a země s podílem takových osob vyšším než 18 procent (Itálie). Dle informací Evropského statistického úřadu Eurostat, populace v Evropě začátkem roku 2010 překročila hranici 500 milionů. Důvodem tohoto populačního nárůstu ale není rozdíl mezi počtem živě narozených dětí a počtem zemřelých osob, vždy v určitém období a na stejném území. Jedná se o migrační přírůstek, neboli rozdíl mezi počtem přistěhovalých a počtem vystěhovalých. Tento rozdíl v roce 2010 představoval až 63 procent. Největší počet přistěhovalců byl z Turecka, Maroka, Severní Afriky, Latinské Ameriky. Přistěhovalci směřovali nejvíce do Itálie a Velké Británie. Evropské státy mají nejvyšší podíly obyvatel starších 60 let. Při změně tabulky č. 4 na 10 států světa s nejvyšším počtem obyvatel starších 60 let, posunula by se data pouze o Japonsko, které by se nacházelo na pozici čtvrté s podílem 23,2% na celkovém počtu obyvatel.⁶

1.2.3 Česká republika

Tak jako v ostatních zemích, i v České republice zapříčinila průmyslová revoluce výrazný nárůst počtu obyvatel svým velkým zvýšením životní úrovně. Během sta let se dokázal počet obyvatel zvýšit až dvojnásobně. V roce 1900 už tedy v České republice žilo víc jak 9 milionů lidí. Od počátku 20. století už na území našeho státu nebyl růst obyvatelstva tak rychlý. Naopak zde začal počet obyvatelstva klesat a to z důvodu odsunu německého obyvatelstva po 2. světové válce a z důvodu přirozeného úbytku obyvatel od roku 1994. Na samém počátku 21. století počet začal opět růst a děje se tak až dodnes. Růst je ale způsoben přistěhováním obyvatel než přirozeným přírůstkem. V tabulce č. 5 je znázorněn počet obyvatel České republiky v letech minulých a dnes.⁷

⁶ MAŠKOVÁ, Miroslava. *Analýza: Perspektivy populačního stárnutí v Evropě* [online] [cit. 2012-02-18] <http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=201>

⁷ *Vývoj počtu obyvatel ČR* [online] [cit. 2012-02-21] <<http://www.hajduch.net/cesko/vyvoj-poctu-obyvatel>>

Tab. 5: Počet obyvatel České republiky v letech 1860 – 2010 (v tis.)

Rok	Počet obyvatel
1860	7 017
1900	9 372
1930	10 674
1950	8 896
1990	10 364
2000	10 267
2010	10 533

Zdroj: ČSÚ. *Vybrané demografické údaje v České republice* [online] [cit. 2012-02-21] <www.czso.cz>; NOVÁK, Karel. *Počet obyvatel v ČR* [online] [cit. 2012-02-21] <<http://algin.cz>>

V dnešní době se občané České republiky dožívají mnohem vyššího věku než tomu tak bylo dříve a také mají občané mnohem méně dětí. Z toho vyplývá, že zde dochází k postupnému zvyšování věkové struktury neboli stárnutí obyvatelstva. V tabulce č. 6 je popsán vývoj počtu obyvatel starších 60 let v historii až po současnost.

Tab. 6: Počet obyvatel ČR starších 65 let v letech 1991 – 2008

Rok	Počet obyvatel starších 65 let (v tis.)	Podíl na celkovém počtu obyvatel
1991	1 579	12,7%
2001	1 675	13,9%
2004	1 743	14%
2005	1 778	14,2%
2006	1 818	14,4%
2007	1 862	14,6%
2008	1 918	14,9%

Zdroj: ČSÚ. *Senioři v ČR v letech* [online] [cit. 2012-02-21] <www.czso.cz>

Na konci roku 2008 bylo v České republice osob starších 50 let 36 procent a osob starších 65 let procent 15. Jak už bylo řečeno, v posledních letech se na našem území zvyšuje věková struktura obyvatel. Podle údajů Českého statistického úřadu v roce 2008 počet občanů starších 65 let dokonce převažoval nad počtem dětí do 14 let. Nejvíce zasažená oblast stárnutím populace je už od roku 1998 Praha a stále si toto nechvalné prvenství

uchovává. Na druhé příčce se v té době umístil Středočeský kraj. Ten ale od roku 2008 zažívá omlazení věkové struktury a to především z důvodu migrace mladých lidí. Nejméně postiženou oblastí České republiky, co se týče zvyšování věkové struktury, je Ústecký kraj.⁸

1.3 Prognóza vývoje lidské populace

Oddíly této podkapitoly obsahují určitou prognózu vývoje lidské populace v daných geografických oblastech, se zaměřením na stárnutí obyvatel.

1.3.1 Svět

V průběhu 21. století se, dle prognóz OSN, sníží úroveň porodnosti, a to až pod úroveň, která je nezbytná k zachování současného početního stavu populace. Příčina této předpovědi bude nejvíce souviset s vyšší mírou úmrtnosti, tím pádem s poklesem porodnosti způsobeném dopadem epidemie HIV&AIDS. Ačkoliv by dynamika šíření epidemie měla v nejbližších letech klesat díky snížení počtu lidí v rizikových skupinách, stále budou její dopady velice výrazné. Poslední statistiky ukazují, že by se do roku 2050 měl počet obyvatel světa zvýšit zhruba o 2 miliardy. Znamená to, že v roce 2050 by mělo být na světě 8,9 miliardy lidí. Stále ale také existuje ta skutečnost, že růst populace dosáhne mnohem vyššího počtu. Pokud by se zvýšila opatření proti šíření epidemie HIV&AIDS a pokud by zůstala současná úroveň porodnosti ve všech zemích světa, do roku 2050 by se počet obyvatel více než zdvojnásobil.

Úroveň populačního vývoje bude i v budoucnu podmíněn rozdíly ve vyspělých a rozvojových zemích světa. Zatímco v rozvinutých oblastech bude počet obyvatel klesat, v rozvojových oblastech bude stoupat a to i v těch nejméně rozvinutých zemích. I díky rozvojovým zemím a jejich růstu obyvatel se do roku 2050 celosvětově prodlouží délka života z dnešních 65 na 74 let.

⁸ BERÁNKOVÁ, Kateřina. Ministerstvo práce a sociálních věcí. *ČR se připravuje na stárnutí populace* [online] [cit. 2012-02-21] <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/2143/141105a.pdf>>
Český statistický úřad. *Složení obyvatelstva podle věku a rodinného stavu* [online] [cit. 2012-02-21] <[http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/1D00355EB5/\\$File/400709a1.pdf](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/1D00355EB5/$File/400709a1.pdf)>

Tabulka č. 7 zobrazuje určitou prognózu počtu obyvatel světa dle kontinentů v číslech.

Tab. 7: **Počet obyvatel světa dle kontinentů v letech 2020 – 2050 (v mil.)**

Rok	Počet obyvatel dle kontinentů					
	Afrika	Amerika	Asie	Evropa	Oceánie	Svět
2020	1 252	1 036	4 611	720	40	7 659
2030	1 508	1 126	4 993	702	44	8 373
2040	1 784	1 203	5 291	679	47	9 004
2050	2 073	1 264	5 503	649	50	9 539

Zdroj: *Historic, current and future population by continent* [online] [cit. 2012-02-18] <www.geohive.com>

Stárnutí obyvatelstva bude mít za následek výraznější snížení porodnosti. Celosvětově se počet lidí starších 60 let zvýší dokonce trojnásobně. V roce 2050 by tak na světě mělo být až 1,9 miliardy osob starších 60 let a 377 milionů osob starších 80 let. Míra stárnutí populace se odráží i v tzv. prostředním věku, který se do roku 2050 také zvýší. V dnešní době je za prostřední věk považován věk 27 let, a ten se má zvýšit až na 37 let. Na světě se budou nacházet ale i takové země, kde prostřední věk přesáhne 50 let. Bude se jednat o Japonsko, Lotyšsko, Slovinsko, Estonsko, Španělsko, Itálii a mimo jiné i o Českou republiku. Tabulka č. 8 udává jakousi představu o tom, které země světa budou v první desítce nejstarších zemí dle obyvatel a jaký bude v roce 2050 jejich podíl obyvatel starších 60 let.⁹

⁹ Informační centrum OSN v Praze. *Světová populace: Prognóza 2003* [online] [cit. 2012-02-22] <<http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=930>>

Tab. 8: **10 zemí světa s největším podílem obyvatel starších 60 let v roce 2050**

Pozice	Země	Podíl na celkovém počtu obyvatel
1.	Španělsko	44,1%
2.	Slovinsko	42,4%
3.	Japonsko	42,3%
4.	Itálie	42,3%
5.	Rakousko	41%
6.	Řecko	40,7%
7.	Česká republika	40,1%
8.	Arménie	39,5%
9.	Švýcarsko	38,9%
10.	Bulharsko	38,6%

Zdroj: *Population: youngest and oldest countries for 2000 and 2050* [online] [cit. 2012-02-18] <www.geohive.com>

1.3.2 Evropa

Evropa si i v budoucnu udrží své prvenství v demograficky nejstarším kontinentu světa a dokonce se toto prvenství ještě víc prohloubí. Díky poklesu celkového počtu obyvatelstva budou lidé ve věku 65 let a víc v příštích letech jedinou početně rostoucí věkovou skupinou. Podíl takto starých osob se zdvojnásobí na 28 procent. Po roce 2015 se bude snižovat počet obyvatelstva v produktivním věku a v roce 2050 bude dvakrát více osob starších 65 let než dětí ve věku do 15 let. Vývoj počtu obyvatel Evropy je znárodněn v tabulce č. 9.

Tab. 9: **Počet obyvatel Evropy dle regionů v letech 2020 – 2050 (v mil.)**

Region Evropy	Počet obyvatel v roce			
	2020	2030	2040	2050
<i>Západní</i>	164	167	168	167
<i>Střední</i>	163	158	152	145
<i>Východní</i>	188	177	165	154
<i>Severní</i>	32	32	31	30
<i>Jižní</i>	119	116	112	106
<i>Jihovýchodní</i>	54	58	51	47
Celkem	720	708	679	649

Zdroj: *Historic, current and future population of Europe* [online] 2000 – 2012 [cit. 2012-02-18] <www.geohive.com>

Tak jako v celosvětové prognóze, i zde se budou stále objevovat rozdíly ve vývoji populace dle jednotlivých zemí. Proces stárnutí bude ale charakteristický pro všechny země Evropy a to i přes jejich demografické rozdíly. Výraznějším procesem stárnutí budou zasaženy především ty evropské země, které byly již stárnutím obyvatelstva výrazněji zasaženy a ty, ve kterých v posledních letech ve větší míře poklesla intenzita plodnosti i úmrtnosti. Mezi zeměmi, které budou zasaženy výraznějším stárnutím populace, bude i Česká republika. Intenzivní stárnutí obyvatel bude probíhat ve všech zemích Evropy a očekává se dokonce i další zvyšování této intenzity po roce 2030. Pouze v zemích severní a západní Evropy se může dle OSN očekávat mírné zpomalení procesu stárnutí obyvatel. Z důvodu očekávaného progresivního stárnutí obyvatel už existuje i nový koncept o přístupu společnosti k populačnímu stárnutí, který byl vypracován z popudu OSN. Koncept reaguje na otázky jak zmírnit celospolečenské dopady na měnící se věkovou strukturu v populaci a jak zlepšit kvalitu života lidem, kteří do starší věkové kategorie patří. Tabulka č. 10 znázorňuje budoucí představu o prvních deseti nejstarších zemí Evropy v roce 2050.¹⁰

Tab. 10: **10 států Evropy s největším podílem obyvatel starších 60 let v roce 2050**

Pozice	Stát	Podíl obyvatel starších 60 let na celkovém počtu obyvatel
1.	Španělsko	44,1%
2.	Slovinsko	42,4%
3.	Itálie	42,3%
4.	Rakousko	41%
5.	Řecko	40,7%
6.	Česká republika	40,1%
7.	Švýcarsko	38,9%
8.	Bulharsko	38,6%
9.	Německo	38,1%
10.	Ukrajina	38,1%

Zdroj: *Population: youngest and oldest countries for 2000 and 2050* [online] [cit. 2012-02-18] <www.geohive.com>

¹⁰ MAŠKOVÁ, Miroslava. *Analýza: Perspektivy populačního stárnutí v Evropě* [online] [cit. 2012-02-18] <http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=201>

Jak je zřejmé z porovnání z předchozí tabulky s totožnou tabulkou týkající se zemí celého světa, nejvíce předních příček obsazují státy Evropy. Mezi první desítkou zemí s největším podílem osob starších 60 let jak ve světě, tak v Evropě, se nachází Česká republika, která se v této statistice z roku 2000 neobjevila ani mezi prvními 25 státy.

1.3.3 Česká republika

Předpokládaný vývoj celkového počtu obyvatel České republiky do roku 2065 má tři varianty – střední, která je uváděna jako nejpravděpodobnější a nízkou nebo vysokou, které by budoucí vývoj neměl překročit. Dle těchto variant by měl být vývoj celkové počtu naší populace následující: nízká varianta by měla představovat počet 7,5 milionu, vysoká 11,2 milionu a střední, tedy nejpravděpodobnější, by měla být 9,7 milionu obyvatel. Předpokládaný počet obyvatel České republiky v nadcházejících desetiletích ukazuje tabulka č. 11.

Tab. 11: Počet obyvatel České republiky v letech 2020 - 2065 (v tis.)

Rok	Počet obyvatel
2020	10 797
2030	10 908
2040	10 874
2050	10 842
2065	10 690

Zdroj: ČSÚ. *Senioři v ČR v datech* [online] [cit. 2012-02-21] <www.czso.cz>

Prognóza obyvatelstva České republiky do roku 2065 vykazuje, že počty zemřelých osob budou vyšší než počty narozených dětí, tím pádem bude růst intenzita úbytku obyvatelstva. Tento úbytek nebude dostatečně kompenzován ani migrací, tudíž počet obyvatel České republiky v budoucnu pravděpodobně poklesne pod současnou úroveň a obyvatelstvo bude celkově stárnout. Poroste právě jen věková skupina obyvatel starších 65 let. V roce 2065 se například počet osob starších 75 let více než ztrojnásobí a počet nejstarších osob (75 let

a více) bude dokonce osmkrát vyšší než v roce 2002. Tabulka č. 12 uvádí budoucí představu o počtu osob starších 65 let v České republice.¹¹

Tab. 12: **Počet obyvatel ČR starších 65 let v letech 2015 - 2050**

Rok	Počet obyvatel starších 65 let (v tis.)	Podíl na celkovém počtu obyvatel
2020	2 166	20%
2030	2 517	23%
2040	2 914	27%
2050	3 375	32%

Zdroj: ČSÚ. *Projekce obyvatelstva České republiky do roku 2065, Tab. 1: Základní výsledky projekce 2009* [online] [cit. 2012-02-22] <<http://czso.cz>> a vlastní výpočty

Prognóza sice vykazuje, že se úroveň plodnosti bude oproti letům minulým zvyšovat, nedosáhne však zajištění prosté reprodukce. Zvyšovat se tím pádem bude i průměrný věk naší populace a to z nynějších 41 let na 47 let v roce 2065. Vyššího průměrného věku úmrtí by měla Česká republika dosáhnout ve 20. letech 21. století a měla by se tím srovnat s úrovní současných nejvyspělejších států Evropy. Průměrným věkem úmrtnosti by se měl stát věk nad 60 let u mužů a nad 80 let u žen. Stejně tak jako tomu je v Evropě, tak i Česká republika se snaží přizpůsobit demografickému vývoji stárnutí populace. Přijala proto dokument Národní program přípravy na stárnutí, obsahující řadu opatření, pro vytvoření starším lidem takových podmínek, které by jim umožnily prožít nezávislý a kvalitní život.¹²

¹¹ BERÁNKOVÁ, Kateřina. Ministerstvo práce a sociálních věcí. *ČR se připravuje na stárnutí populace* [online] [cit. 2012-02-21] <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/2143/141105a.pdf>>

¹² BURCIN, B., KUČERA, T. *Nová kmenová prognóza populačního vývoje České republiky (2003 – 2065)*, 2004, s. 100 – 111

2. Fenomén stáří

„Výhodou stáří je, že už netoužíme po věcech, které jsme si v mládí nemohli dopřát pro nedostatek peněz.“

(Francouzské přísloví)

Stáří je poslední etapou ve vývoji člověka, naproti němu stojí mládí. Tato kapitola se zabývá problematikou stáří a vysvětlení pojmu senior.

2.1 Vývojové etapy lidského života

Etapy lidského života se dají rozdělit do několika fází. První fází je prenatální období, kdy je člověk ještě v podobě plodu, zcela závislý na matce. Období zpravidla trvá 9 měsíců. Mezi další fáze lidského života patří novorozenecké období, které trvá 6 týdnů od porodu a následující kojenecké období, kdy se člověk učí chodit a mluvit. Kojenecké období je ohraničeno 3 měsíci a jedním rokem života člověka. Od jednoho roku je člověk ve fázi batolete a od tří let v předškolním věku, kdy se člověk velice rychle rozvíjí. Školní věk člověka se dělí na mladší, střední a starší. Začíná nástupem na základní školu až po středoškolské studium, kdy se člověk učí novým věcem, rozvíjí svou osobnost a své schopnosti a učí se být samostatným. Dospělost se vymezuje věkem 21 až 60 let. Člověk se v tomto stádiu zaměřuje nejvíce na práci a rodinu. Věk 18 let se bere ještě jako adolescence, kdy se člověk přizpůsobuje svému okolí a požadavkům, které jsou na něj kladeny. Po dospělosti následuje v podstatě poslední fáze vývoje lidského života. Jedná se o stáří. Výkonnost se zmenšuje, člověk se dostává do důchodového věku, kdy odchází ze zaměstnání. Stáří se dá ještě dělit na kmetství. Tato fáze začíná věkem 75 let a končí smrtí.¹³

2.2 Stáří

Život člověka je určitým způsobem členěn do několika částí a to z praktických důvodů. V samotném začátku života se jedná o dětství, dále

¹³ HAŠKOVCOVÁ, H. *Fenomén stáří*, 2010, s. 10 - 16

pokračuje v dospělý věk a končí stářím. Samotné části se dají ještě více dělit díky svým proměnlivostem a bohatostí.

Stáří se dá popsat jako poslední část lidského života. Nedá se u něj přesně specifikovat jeho nástup, protože se jedná o velmi individuální proces, který probíhá u každého člověka jinak. V dnešní době máme s pojmem stáří spojen odchod do starobního důchodu a tak za tuto hranici bývá někdy považován věk 65 let. Tato hranice však díky technickému a vědeckému rozvoji lidské společnosti stále stoupá. Problematika poznání kdo se vlastně může považovat za starého člověka, bude rozebrána v následující podkapitole. Stáří je připodobňováno k větší náchylnosti k nemocem, všeobecně k oslabení imunitního systému. Dále může být člověk v tomto věku také spojován s nespavostí, únavou, poruchami sluchu a vidu, horší pohyblivostí apod. Mimo zdravotních důvodů může být starý člověk spojován i se samotou. Lidské stáří se proto dělí dle několika aspektů na stáří zdravotní, sociální, ekonomické, právní a demografické.¹⁴

2.3 Starý člověk neboli senior

Všeobecně je stáří tedy posuzováno spíše podle věku, i když z biologického hlediska se věk na stáří často neváže a stáří se odvozuje dle fyzického stavu daného člověka. Za starou osobu můžeme považovat už i osobu ve věku 60 let. V tomto věku totiž člověk vstupuje do raného stáří (60 – 74 let). Protože je ale všeobecně vžit fakt, že starý člověk je až ten, který začal pobírat penzijní důchod, neboli nastoupil do starobního důchodu, považuje se za starého člověka až osoba starší 65 let. Je tomu tak i ve většině zemí světa, i když se mnohde liší jejich penzijní systém.

S postupně se zvyšující se věkovou hranicí pro odchod do důchodu, se posunuje i věk, který už můžeme považovat za stáří. Rané stáří neboli věk 60 až 74 let se označuje za mladé stáří. O skutečném stáří se začíná mluvit až od 75 let. Tento věk je už ale počátkem druhé fáze stáří a to tzv. stařeckého věku,

¹⁴ HAŠKOVCOVÁ, H. *Fenomén stáří*, 2010, s. 9 - 16

který je počítán tedy od 75 let do 89. Už v této fázi se o lidech, kteří překročili věk 85 let, mluví jako o velmi starých lidech. U takto velmi starých lidí nastává problém s poklesem až úplnou ztrátou soběstačnosti a z toho vyplývá nutnost faktického zabezpečení těchto lidí. Osoby, které se dožijí 90 a více let se v tomto dělení považují za dlouhověké. Starý člověk je často nazýván slovem senior. Tímto slovním pojmem se dá opravdu označit člověk, který dosáhl důchodového věku, tedy dosáhl 60 let a pobírá penzijní důchod. Pojmenování starý člověk je tedy to samé jako senior.¹⁵

Jak už bylo řečeno, stáří je provázáno úbytkem fyzických ale také i psychických sil. Nejvíce patrné změny na zevnějšku bývají u osob starších 75 let. Odráží se například na jejich chůzi, v gestech, ve tváři, poklesu jejich tělesné hmotnosti, šedivění vlasů, špatným sluchem, zhoršeným zrakem apod. Senior je také více náchylný k různým nemocem a zvyšuje se mu riziko úrazu. Všechny tyto příznaky se ale u každého jedince neprojevují všechny. Záleží zde na aktuálním věku seniora, jeho způsobu života a životní aktivitě. Co se týče psychických změn u seniorů, mění se v průběhu jejich celého stáří. Zhoršuje se u nich paměť, mluva, rozpoznávání barev atd. Mají také velký problém s učením se novým věcem, který je, v této rychlé době plné různých technologických pokroků, velmi důležitý. Senioři nejsou schopni porozumět novinkám v životě a díky tomu se u nich může objevit i rozmrzelost, obzvlášť pokud se ve svém okolí setkají i s neporozuměním. Jestliže senior, který je ve fázi raného stáří, ještě pracuje, pokládá se z těchto důvodů za méně schopného pracovníka. V souvislosti se stářím je ale nutné říci, že dnešní staří lidé vypadají mnohem lépe, než staří lidé vypadali kdysi. Mnohem lepší je i jejich zdravotní otázka. Odborníci dokonce předpokládají, že lidé staří 65 let budou za 30 let vypadat na 55 let, a to nejen vzhledově, ale i zdravotně. Historicky se lidé opravdového stáří dožívali jen zřídka, a to z důvodu těžké fyzické práce,

¹⁵ MAHROVÁ, G., VENGLÁŘOVÁ, M. a kol. *Sociální práce s lidmi s duševním onemocněním*, 2008, s. 106 - 109

špatných hygienických podmínek, chudoby, četných úrazů a nemocí, které byly díky nedostatečné lékařské pomoci často smrtelné.¹⁶

2.4 Stáří z ekonomického hlediska

Stáří se z ekonomického hlediska dělí na věk produktivní a neproduktivní. Toto dělení je ale velice nepřesné, a to z důvodu odlišného věku odchodu do starobního důchodu v jednotlivých zemích, a z důvodů týkajících se samotného jedince. Individuálně může být odchod do důchodu způsoben ztrátou pracovní schopnosti, ztrátou zaměstnání nebo úpravou samotného pracovního režimu. Jak už bylo řečeno, senioři nejsou považováni za tak výkonné pracovníky, ale na druhou stranu mají z celé doby své pracovní činnosti mnoho užitečných zkušeností a konexí. Využití těchto schopností může být velice přínosné jak pro zaměstnavatele, tak i pro samotného seniora, z důvodu určitého zpomalení jeho stárnutí, díky pocitu o jeho potřebě pro ostatní. Z ekonomického hlediska se tedy o člověku v důchodovém věku mluví jako o ekonomicky neaktivním.¹⁷

V ekonomice se také o stáří mnohdy mluví jako o tzv. třetím věku. Nejčastěji se s tímto spojením setkáváme v souvislosti s univerzitami třetího věku, o které je v poslední době stále větší zájem. Hlavní myšlenkou o vytvoření těchto univerzit bylo vytvořit nějaký životní program seniorům, kteří se nechtějí ve svém důchodovém věku zabývat jen svými koníčky, ale chtějí se dále vzdělávat nebo jim dosavadní život vzdělání neumožňoval. V neposlední řadě vzdělávání na univerzitě třetího věku seniorům usnadňuje i pravidelné setkání s lidmi stejného stáří a lepší pochopení technologických změn dnešní rychlé doby.¹⁸

¹⁶ HAŠKOVCOVÁ, H. *Fenomén stáří*, 2010, s. 20 - 33

¹⁷ HAŠKOVCOVÁ, H. *Fenomén stáří*, 2010, s. 127 – 129

¹⁸ GRUBEROVÁ, B. *Gerontologie*, 1998, s. 8

2.5 Volný čas seniorů

V dnešní době se čas zrychluje všem a to i díky moderním technologiím. Současní a nastupující senioři stále ještě neumí s moderními technologiemi dostatečně zacházet. Objevují se ale mezi nimi i tací, kteří už zvládli práci s počítači a mobily a někteří si v tom našli dokonce i zalíbení. Staří lidé si ale stále pod pojmem čas představují něco drahocenného, s čím je třeba dobře hospodařit. Senioři mají volného času o dost více než lidé v mladých letech. Je už na každém z nich jak svůj volný čas využije nebo ho nevyužije vůbec. Někteří staří lidé například ještě pracují, jiní svůj volný čas můžou aktivně využít k vzdělávání se, k uskutečnění svých koníčků, k různým společenským aktivitám apod. Mezi nejoblíbenější volnočasové koníčky dnešních seniorů patří chalupaření, chataření, kutilství, sběratelství a také kulturní, turistické a sportovní aktivity. Pro uskutečnění a usnadnění provozování takových volnočasových aktivit bylo například v České republice již založeno mnoho občanských sdružení nebo jiných organizací, které se věnují právě seniorům. Některé z těchto organizací se dokonce zaměřují i na ty osoby, kterým zdravotní důvody neumožňují plnění volnočasových aktivit dle jejich představ.

V poslední době se také zvýšila účast seniorů při turistice a to jak zahraniční, tak i tuzemské. Sportovním aktivitám se senioři věnují pouze okrajově, protože si mnozí z nich myslí, že tato aktivita už není pro ně. Pro realizaci sportovních aktivit seniorů dokonce existují hřiště se speciálně upravenými prolézačkami nebo místy pro odpočinek. Takové hřiště se například nachází v Praze na Petřínách. Stále více oblíbenými se stávají hřiště pro pétanque, francouzské hry pro seniory. Řada zemí pořádá i tzv. geroolympiády, kde si každý senior může vybrat sport vhodný pro jeho fyzické možnosti a zasportovat si na místní, národní nebo dokonce mezinárodní úrovni.¹⁹

¹⁹ HAŠKOVCOVÁ, H. *Fenomén stáří*, 2010, s. 169 - 182

2.6 Gerontologie

Každý starý člověk potřebuje pomoc sociální, zdravotní a také obě navzájem. Gerontologie je speciální vědou, která se zabývá problémy stárnoucího a starého člověka. O této vědě existuje mnoho výkladů a odborných publikací. Tento termín popisuje například Helena Haškovcová (2010, s. 201): „Dnes je gerontologie, tedy věda o stárnutí a stáří, uznávanou vědeckou disciplínou.“

Samotný termín gerontologie je docela mladý. Jeho vznik se totiž datuje na 30. léta 20. století. Věda gerontologie se dělí do tří jednotlivých oborů. Jedná se o gerontologii experimentální. Ta se snaží odhalit příčiny stárnutí, díky kterým by v budoucnu mohla proces stárnutí oddálit nebo zeslabit. Druhým oborem je gerontologie sociální, která se zabývá sociálními dopady stárnutí na člověka a ovlivňování stárnutí společenskými faktory. Dává dohromady veškeré sociální potřeby stárnoucích a starých lidí. Jejím cílem je úspěšné stárnutí s cílem udržení soběstačnosti seniorů. Posledním oborem je klinická gerontologie neboli geriatrie, která už je považována za řádný lékařský obor. Specifikuje se na zvláštnosti chorob ve stáří a jejich specifickou léčbou. Je nutné uvést, že z hlediska historického se první zmínky o zkoumání stárnutí objevovaly už ve 4. století před naším letopočtem od Hippokrata. Zabýval se právě rozdíly mezi starými a mladými nemocnými lidmi, průběhem jejich nemoci a výsledků léčení. Dá se tedy říci, že počátek gerontologie byl už v té době.²⁰

²⁰ HAŠKOVCOVÁ, H. *Fenomén stárnutí*, 2010, s. 201 - 202

3. Cestovní ruch

Cestovní ruch, který je významnou složkou hospodářství mnoha zemí, se zabývá určitými přechodnými pobyty osob a také souhrnem služeb, které jsou těmto osobám při jejich cestách poskytovány. Mezi účastníky cestovního ruchu patří beze sporu i senioři.

3.1 Vysvětlení pojmu cestovní ruch

Existuje již celá řada definic, které vysvětlují pojem cestovní ruch. První taková definice se objevila už v roce 1941. Mezníkem v definování tohoto pojmu byla konference Světové organizace cestovního ruchu UNWTO (United Nations World Tourism Organization), která se konala roku 1991 v Ottawě. Zde došlo k přesnému obsahovému vymezení většiny používaných pojmů z oblasti cestovního ruchu. Definice cestovního ruchu organizací UNWTO lze použít i pro statistické sledování v tomto oboru.

„Cestovní ruch je podle UNWTO (1995) činnost osoby cestující na přechodnou dobu do místa mimo její běžné životní prostředí, a to na dobu kratší, než je stanoveno, přičemž hlavní účel její cesty je jiný než vykonávání výdělečné činnosti v navštíveném místě. Cestovní ruch je tedy aktivita založená na přemísťování osob, trvá jenom omezený čas (ne více než rok) a cílem cestovatele není výdělek. Z toho vyplývá, že se nejedná o cesty za prací, o dlouhodobou migraci (stěhování) nebo všechny cesty v rámci bydliště.“ (RYGLOVÁ, BURIAN, VAJČNEROVÁ, 2011, s. 18)

Cestovní ruch, svým působením v zemi, ovlivňuje celou řadu odvětví ekonomiky. Jednat se může o hrubý domácí produkt, platební bilanci státu, příjmy rozpočtů, rozvoj investičních činností a také zaměstnanost.²¹

²¹ RYGLOVÁ, K., BURIAN, M., VAJČNEROVÁ, I. *Cestovní ruch – podnikatelské principy a příležitosti v praxi*, 2011, s. 18 - 19

3.2 Typologie cestovního ruchu

Cestovní ruch se dá systematicky dělit dle různých kritérií. Nejčastěji se lze setkat s dělením dle druhu a formy cestovního ruchu. Označení dle druhů a forem je záležitostí velice různorodou, a proto se toto dělení dá srovnat i se segmentací cestovního ruchu. Druhem cestovního ruchu se zabýváme tehdy, když bereme v potaz motivaci neboli účel, pro který cestují. O formě cestovního ruchu se dá mluvit v případě posuzování různých příčin, které cestovní ruch ovlivňují nebo dle důsledků, které přinášejí.²²

3.2.1 Formy cestovního ruchu

Formy cestovního ruchu se nejčastěji odvozují od potřeb svých účastníků. Existují formy základní, které uspokojují nejširší potřeby a specifické, které odpovídají individuálním a specifickým přáním.

Mezi základní formy cestovního ruchu patří:

- Rekreční cestovní ruch – charakteristickým znakem je odpočinek, regenerace, obnova duševních sil člověka. Typické je pro něj prostředí hor, lesů nebo vod. Může být také kombinován s rekreačními činnostmi, jako jsou chataření a chalupaření.
- Kulturně poznávací cestovní ruch – zaměřuje se na poznávání, kultury a historie a s tím související návštěvou kulturních nebo historických míst. Může se také jednat o aktivity spojené se studiem.
- Sportovně turistický cestovní ruch – je určen lidem, kteří vyhledávají aktivní odpočinek a formu aktivního nebo pasivního sportovního vyžití.

²² RYGLOVÁ, K., BURIAN, M., VAJČNEROVÁ, I. *Cestovní ruch – podnikatelské principy a příležitosti v praxi*, 2011, s. 19

- Léčebný a lázeňský cestovní ruch – jedná se o cestování za účelem léčby, péče o tělo, krásu těla, relaxace nebo prevence. Při této formě cestovního ruchu je anebo není využito lékařské péče.

Mezi specifické formy cestovního ruchu se dá zařadit cestovní ruch mládeže, seniorů, rodin, osob s tělesným handicapem, dále cestovní ruch městský, agroturistika (pobyt na farmě), ekoagroturistika (pobyt na ekologicky hospodařících farmách), kongresový a incentivní, náboženský, zábavní, gastronomický a v neposlední řadě i cykloturistika, rybolov, nákupní turistika a v dnešní době velice oblíbená golfová turistika. Nabídka specifického cestovního ruchu musí odpovídat aktuálním trendům v této oblasti.²³

3.2.2 Druhy cestovního ruchu

Druhy cestovního ruchu sestavující se z příčin ovlivňujících cestovní ruch a také z důsledků, které pro daný cestovní ruch přináší, se dělí dle určitých základních hledisek:

- Geografické hledisko určuje, zda se jedná o cestovní ruch domácí, zahraniční, mezinárodní, národní nebo regionální.
- Hledisko počtu účastníků cestovního ruchu určuje dělení na individuální, skupinový nebo masový.
- Dle hlediska způsobu organizování cestovního se může jednat o cesty individuální, organizované nebo klubové.
- Hledisko věku účastníků dělí cestovní ruch na dětský, mládežnický, rodinný a seniorský.
- Z hlediska délky účasti může být cestovní ruch výletní, krátkodobý (max. 3 přenocování), víkendový anebo dlouhodobý (více jak 3 přenocování).

²³ RYGLOVÁ, K., BURIAN, M., VAJČNEROVÁ, I. *Cestovní ruch – podnikatelské principy a příležitosti v praxi*, 2011, s. 19 - 20

- Hledisko ročního období je rozděleno do sezónního, mimosezónního a celoročního cestovního ruchu.
- Dle hlediska místa pobytu se může jednat o cestovní ruch městský, příměstský, venkovský, horský a přímořský.
- Hledisko způsobu financování dělí cestovní ruch na volný (účastník si cestování hradí sám v plném rozsahu) a vázaný (účast a financování je vázáno na splnění nějaké určité podmínky, např. lázeňská péče).
- Hledisko vázané k platební bilanci udává, zda se jedná o cestovní ruch domácí (rezidenti zemí cestují uvnitř své země a nepřekračují hranice), zahraniční (dochází k překračování hranic jednoho či více států) a tranzitní (pouze průjezd cestujícího přes určitou zemi do jiné cílové země bez přenocování).²⁴

²⁴ RYGLOVÁ, K., BURIAN, M., VAJČNEROVÁ, I. *Cestovní ruch – podnikatelské principy a příležitosti v praxi*, 2011, s. 20 - 22

4. Stárnutí lidské populace v souvislosti s cestovním ruchem

Cestování se stále více zařazuje do součásti života lidí. Veškeré změny ve společnosti, ať už se jedná o změny ekonomické nebo o změny životního stylu, určitým způsobem zasahují i do cestovního ruchu. Sektor cestovního ruchu musí na tyto změny okamžitě reagovat a tím i přizpůsobit jim svou nabídku. Nabídka dříve určovala poptávku spotřebitelů. V dnešní době to už díky preferencím a chování lidí, nasycenosti trhu, vyšším příjmům obyvatelstva a rostoucímu volnému času není možné. Senioři se stávají nejrychlejším segmentem cestovního ruchu, díky všeobecnému stárnutí populace, a tudíž se jedná o velice zajímavou skupinu zákazníků, pro které je třeba vytvořit zvláštní nabídku služeb.²⁵

4.1 Trendy cestovního ruchu

Existuje mnoho trendů, které už ovlivňují nebo teprve budou určitým způsobem ovlivňovat cestovní ruch. Trendy působí buď společně, nebo samostatně a nelze předem určit jejich důsledek nebo trvání. Mezi tyto trendy patří například zdraví obyvatelstva, jejich vnímavost a vzdělání, volný čas, zkušenosti s cestováním, životní styl, informační technologie, doprava, udržitelný rozvoj, bezpečnostní otázky a v neposlední řadě demografie a sociální vlivy. Možností jak se dá ovlivnit cestovní ruch skrz demografické trendy je hned několik. Může jít o otázku vyšší migrace obyvatel, existence bezdětných manželství a jednočlenných rodin, zvyšování počtu pracujících žen a také nejdiskutovanější možnost, kterou je stárnutí populace. Kvůli každému tomuto důvodu by měl cestovní ruch nějak podřídit svoji nabídku.

Jak už bylo řečeno, nárůst obyvatel vyššího věku je stále více diskutovanou otázkou. Mezi seniory ale bude oproti těm dřívějším rozdíl v tom, že budou mnohem zdravější, budou disponovat většími příjmy, a tím vzroste

²⁵ BELEJOVÁ, M. Czech tourism. *Trendy cestovního ruchu v Evropě* [online] [cit. 2012-02-23] <<http://www.czechtourism.cz/files/statistiky/etctrendy.pdf>>

v cestovním ruchu poptávka více zkušených turistů. To bude mít samozřejmě pro cestovní ruch hned několik důsledků. Starší turisté se budou více poptávat po kvalitě, bezpečnosti, jistotě, relaxačních aktivitách, po produktech zaměřených na jednotlivce a poptávka bude více zaměřena na období mimo hlavní letní sezónu.²⁶

4.2 Sociální cestovní ruch – specifická forma cestovního ruchu

Sociální cestovní ruch je novějším typem cestovního ruchu, který se v posledních letech závratně rozvíjí. Je znám také pod pojmem cestovní ruch pro všechny. V dřívějších dobách se tímto typem cestovního ruchu zabývaly Mezinárodní kanceláře pro sociální cestovní ruch – BITS, které vznikly v roce 1963. Hlavní myšlenkou sociálního cestovního ruchu je umožnění cestování pro skupiny osob nějakým způsobem znevýhodněných nebo pro osoby, pro které jsou při cestování nutné určité speciální potřeby. Evropa se totiž stále potýká s tím, že cestovní ruch ještě stále není z různých ekonomických nebo sociálních důvodů dostupný pro všechny obyvatele. Zavedení sociálního cestovního ruchu může společnosti dát i určité přínosy jako je rentabilita a ekonomický zisk, zajištění zaměstnanosti po dobu trvání celého roku, zlepšení místního životního prostředí, zajištění udržitelného rozvoje nebo šíření znalostí a informací. Pro dobré fungování sociálního cestovního ruchu je také nutné, aby průmysl cestovního ruchu nabízel služby přesně přizpůsobené rozmanitosti své klientely. Se sociálním cestovním ruchem se nejvíce můžeme setkat na území Evropy.

Mezi účastníky sociálního cestovního ruchu se řadí mládež, rodiny s dětmi, zdravotně handicapovaní lidé a senioři. Cestovní ruch mládeže, pro osoby ve věku 15 až 25 let, je charakterizován flexibilitou, schopností uspokojit rozmanité potřeby mladých lidí, dodržením kvality i při nízkých cenách, bezpečností a pozitivní atmosférou. Díky tomu, že je celosvětově mezi mladými

²⁶ BELEJOVÁ, M. Czech tourism. *Trendy cestovního ruchu v Evropě* [online] [cit. 2012-02-23] <<http://www.czechtourism.cz/files/statistiky/etctrendy.pdf>>

lidmi velice používaná identifikační studentská karta (ISIC), sehrává tak i velkou roli v cestovním ruchu mládeže. Umožňuje získání mnoha slev, které úzce s cestovním ruchem souvisejí. Mezi nejvíce využívané formy cestování mládeže jsou jazykové kurzy, krátkodobé pobyty v zahraničí, výměnné pobyty, praxe a au pair programy. Cestování rodin s dětmi je náročné na ubytování, stravování, rekreaci, ceny, bezpečnost, klid, hygienu, možnost hlídání dětí a programů pro ně, jednoduše je potřeba takového prostředí, které by vyhovovalo jak dětem, tak i jejich rodičům. Pod pojmem rodina s dětmi si musíme představit i rodinu neúplnou, rodiny rozvedené atd. Vyhledávanými formami cestování rodičů s dětmi jsou jednodenní výlety, skupinové pobyty, rekreační a dobrodružný cestovní ruch, městský a venkovský cestovní ruch. Zdravotně handicapovaní lidé potřebují ke svému cestování řadu specifických potřeb a požadavků dle svého handicapu. Pro takto postižené osoby se často nevytváří zvláštní podmínky a spoléhá se spíše na to, že oni sami najdou řešení jak se cestovního ruchu zúčastnit. I přes to, se ale cestovní ruch handicapovaných lidí rozvíjí, díky vyššímu počtu těchto osob, jejich známostem se sociálními pracovníky a informačním technologiím. Handicapovaní lidé nejčastěji využívají cestovní ruch poznávací, okružní plavby lodí, zdravotní a lázeňský cestovní ruch, kulturní cestovní ruch a cestování za účelem nákupů. Seniorské cestování je v cestovním ruchu známou specifickou formou. Senioři také potřebují určité zvláštní programy, které by jim měly zajistit lepší bezpečnost, komplexní služby, nestresující prostředí, pohodlnou dopravu a ubytování, zdravotní služby, kulturní vyžití, společenské aktivity a v neposlední řadě i pravdivé a jasné informace. Senioři nejvíce cestují za rekreací, poznáním, kulturou, zdravotní a lázeňskou péčí, turistikou, dobrodružstvím, náboženstvím a nákupy.²⁷

Sociální cestovní ruch je jednou z priorit Evropské unie. Ta stanovila několik bodů doporučení pro jeho další rozvoj. Mezi doporučení se řadí určité povzbuzení potenciálních uživatelů programů cestovního ruchu k jejich účasti na cestování, povzbuzení uživatelů, kteří již se takových programů účastní

²⁷ *Nový program má podporovat znevýhodněné turisty* [online] [cit. 2012-02-23] <<http://www.euractiv.cz/socialni-politika/clanek/novy-program-ma-podporovat-znevychodnene-turisty-006870>>

k dalšímu zlepšování jejich produktů, aktivní zapojení podniků v cestovním ruchu do činnosti v oblasti sociálního cestovního ruchu (zajištění konkurenceschopnosti, rentability, pracovních míst) a pokračování ve výměně zkušeností v oblasti sociálního cestovního ruchu. Rozvoj sociálního cestovního ruchu skrz různé instituce by měl být pomocí zřizování programů sociálního cestovního ruchu z důvodu jejich sociálních a ekonomických přínosů (výnosy z daní, úspory dávek v nezaměstnanosti), zajištění specializované technické pomoci a podpory v souvislosti s cestovním ruchem a vyloučení překážek v komunikačních a ubytovacích infrastrukturách a infrastrukturách služeb cestovního ruchu. K podpoře sociální turistiky se hlásí i Česká republika. Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky vytvořilo dokument *Národní program pro cestovní ruch 2010 – 2013*, který podporuje například budování bezbariérových přístupů, dětských koutků nebo vybavení tříd pro školy v přírodě.²⁸

4.2.1 Seniorský cestovní ruch

Seniorský cestovní ruch se v zahraniční literatuře označuje jako senior tourism, mature age tourism nebo third-age tourism a spadá do kategorie sociálního cestovního ruchu. Jedná se dle struktury účastníků o nejrychleji rostoucí formu cestovního ruchu, a co se týče výdajů na cestování těchto účastníků, se senioři v rodinách řadí na první místo.

Nejprve je nutné specifikovat pro jakou věkovou skupinu je seniorský cestovní ruch určen. Jak už bylo v této práci řečeno, za seniora je všeobecně považován člověk, který nastoupil do starobního důchodu, resp. začal pobírat důchodovou rentu. Seniorský cestovní ruch vytváří své nabídky ale už i pro osoby starší 55 let. Obecně je to z toho důvodu, že osoby v tomto věku tráví svou dovolenou zcela jistě bez dětí a vrací se proto k zábavám a činnostem, kterých se museli dříve vzdát. Osoby starší 55 let (55 – 64let) náleží do prvního segmentu seniorského cestovního ruchu. Druhým segmentem jsou staří lidé v rozmezí od 65 do 74 let. Považujeme za ně nepracující seniory s dostatkem

²⁸ Kolektiv autorů Katedry cestovního ruchu VŠE v Praze. *Cestovní ruch pro všechny* [online] [cit. 2012-02-23]. <<http://kcr.vse.cz/wp-content/uploads/2010/11/CR-pro-vsechny-publikace.pdf>>

volného času, kteří často chtějí doplnit své vzdělání související s cestováním. Posledním segmentem seniorského cestovního ruchu jsou senioři starší 75 let. Lidé v této skupině už mají zdravotní problémy, kvůli kterým se jim musí přizpůsobit zaměření a program jejich cestování. Z toho vyplývá, že mezi seniorský cestovní ruch patří také cestování handicapovaných osob. Senioři se také dají dělit na seniory dynamické a pasivní. Dynamičtí senioři v podstatě nepotřebují žádný zvláštní režim nebo opatření díky svému vytrénování. Pasivní senioři jsou naopak zvyklí na určité ohledy a pomoc, či je doslova vyžadují.²⁹

Senioři jsou pro cestovní ruch zajímaví tím, že mají relativně velké množství disponibilních prostředků, větší množství volného času, tendenci trávit na dovolené delší období a využívat mimosezónních pobytů. V současnosti se senioři v Evropě podílí na celkovém počtu dovolených asi 15 procent. Dnešní staří lidé mají zájem jak o aktivní život, tak i o aktivní odpočinek. Ubytovací zařízení by jim tedy mělo poskytnout prvky sportovního vyžití, kulturní aktivity, individuální přístup od personálu a bezbariérovost. Senioři pro výběr svých cest nejčastěji využívají služeb cestovních kanceláří a to z důvodu pocitu jistoty a z pohodlnosti.³⁰

Seniorský cestovní ruch, stejně jako celý sociální cestovní ruch, potřebuje nějakou určitou formu podpory rozvoje. Může se jednat například o shromažďování a šíření zkušeností z oblasti seniorského cestovního ruchu, o finanční podporu ať už vládní, regionální nebo místní úrovně, o spolupráci veřejného a soukromého sektoru při tvorbě programů seniorského cestovního ruchu nebo o podporu ze strany specializovaných sdružení zabývajících se otázkou seniorů. Za specifickou podporu rozvoje seniorského cestovního ruchu se dá považovat i organizace specializovaného veletrhu For Senior.

²⁹ Czech tourism. *Cestování seniorů* [online] [cit. 2012-02-23]

<http://www.czechtourism.cz/files/statistiky/clanky/09_03_09_seniorsky_cr.pdf>

Rok 2000 – rok vzniku seniorského cestovního ruchu u nás [online] [cit. 2012-02-23]

<http://www.cot.cz/data/cesky/00_11/11_stat_2.htm>

³⁰ *Senior tourism potential in the Czech Republic* [online] [cit. 2012-02-23]

<http://konference.osu.cz/cgsostrava2010/dok/Sbornik_CGS/Geografie_cestovniho_ruchu/Potencial_cestovniho_ruchu_senioru.pdf>

V zahraničí již existuje mnoho prázdninových programů pro seniory. Jedná se zejména o seniorské programy cestovního ruchu v Portugalsku, Španělsku a ve Francii. S poměrně širokou škálou možností ohledně seniorského cestovního ruchu se můžeme setkat i v České republice. Na tvorbě seniorských prázdninových programů, se díky různým slevám a podporám můžou podílet různé podnikatelské subjekty v cestovním ruchu (dopravci, cestovní kanceláře), stát (příspěvky na lázeňskou péči), zdravotní pojišťovny a bývalý zaměstnavatelé.³¹

4.2.2 Světový etický kodex cestovního ruchu

Etický kodex cestovního ruchu je dokument Světové organizace cestovního ruchu (UNWTO). Shrnuje veškeré zásady chování a činnosti jak podnikatelů v cestovním ruchu, tak i návštěvníků všech světových zemí. Dokument je také důležitým nástrojem pro udržitelný rozvoj cestovního ruchu. Cílem etického kodexu cestovního ruchu je odstranit nebo alespoň minimalizovat negativní dopady cestovního ruchu na životní prostředí a kulturní dědictví v budoucnosti. Jeho úkolem je také maximalizovat přínosy pro obyvatele veškerých destinací cestovního ruchu.³²

Kodex schválila UNWTO už v říjnu roku 1999, ale oficiálně byl její valnou hromadou přijat dne 21. prosince 2001. Samotnou propagaci a hodnocení Kodexu v praxi má na starosti Světový výbor pro etiku v cestovním ruchu UNWTO. Jeho obsahem je 10 principů (*Světový etický kodex cestovního ruchu* [online] [cit. 2012-02-25] www.cestovni-ruch.cz):

1. Přínos cestovního ruchu ke vzájemnému porozumění a respektu.
2. Cestovní ruch, nástroj uspokojování individuálních a kolektivních potřeb.

³¹ Kolektiv autorů Katedry cestovního ruchu VŠE v Praze. *Cestovní ruch pro všechny* [online] [cit. 2012-02-23]. <<http://kcr.vse.cz/wp-content/uploads/2010/11/CR-pro-vsechny-publikace.pdf>> KLUFOVÁ, R., NÝVLTOVÁ, J., FRANCOVÁ, V. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.

³² *Etický kodex cestovního ruchu* [online] [cit. 2012-02-25] <<http://www.smocr.cz/cz/oblasti-cinnosti/cestovni-ruch/eticky-kodex-cestovniho-ruchu.aspx>>

3. Cestovní ruch, faktor trvale udržitelného rozvoje.
4. Cestovní ruch, uživatel kulturního dědictví lidstva a přispěvovatel k jeho posílení.
5. Cestovní ruch, činnost prospěšná pro hostitelské země a společenství.
6. Závazky osob zainteresovaných na rozvoji cestovního ruchu.
7. Právo účastnit se na cestovním ruchu.
8. Svoboda pohybu účastníků cestovního ruchu.
9. Práva zaměstnanců a podnikatelů v průmyslu cestovního ruchu.
10. Uskutečňování principů Světového etického kodexu cestovního ruchu.

Druhý princip Světového etického kodexu obsahuje pravidlo týkající se sociálního cestovního ruchu, resp. seniorského cestovního ruchu. Pravidlo říká (*Světový etický kodex cestovního ruchu* [online] [cit. 2012-02-25] www.cestovni-ruch.cz): „Při aktivitách cestovního ruchu by měl být kladen důraz na rovnoprávnost mužů a žen, měla by být podporována lidská práva, konkrétně práva nejvíce zranitelných skupin, především dětí, seniorů, postižených osob, národnostních menšin a domorodých obyvatel.“

Kodexem se už řídí i celá řada organizací v České republice. Dokonce i Ministerstvo pro místní rozvoj ČR se snaží o co největší distribuci tohoto dokumentu.³³

4.3 Podpora sociálního cestovního ruchu programy EU a ČR

I určitým způsobem znevýhodnění lidé, v případě této práce senioři, by také měli mít možnost cestovat. Tento fakt je hlavním cílem projektu Evropské

³³ *Světový etický kodex cestovního ruchu* [online] [cit. 2012-02-25] <<http://www.cestovni-ruch.cz/zdroje/docs/kodex.htm>>

unie *Calypso* a jemu podobným programem *Cestování pro všechny*, který zřídilo Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky.

4.3.1 Program EU *Calypso*

Program *Calypso* je akce prováděná Evropskou komisí, která se zaměřuje na sociální cestovní ruch v Evropě, tj. na seniory, mladé ve věku 18 do 30 let, osoby se zdravotním postižením a rodiny s nízkým rozpočtem. Mimo jiné také svou existencí zvedá úroveň hospodářství a příležitostí k zaměstnání v zemích, které se k tomuto programu přidají. Projekt vznikl v roce 2009, byl plánován na tři roky trvání a jeho rozpočet přesáhl 1,5 milionu eur. Pro jeho obrovský úspěch a zájem ze stran mnoha evropských zemí pokračuje s novými programy i v roce 2012. Cílem projektu je podpora cestovního ruchu mimo sezónu na místní, národní a nadnárodní úrovni, zpřístupnění cestování již zmiňovaným znevýhodněným osobám, posílení evropského občanství a povzbuzení ekonomické aktivity. Podpora se vztahuje i na organizace, které poskytují v cestovním ruchu své služby, například hotelům, restauracím a průvodcům. Sociální cestovní ruch totiž pro ně představuje obrovskou příležitost pro rozvoj, úspěch a vytvoření nových pracovních míst. Příkladem můžou být hotely přizpůsobené potřebám seniorů nebo studentské hostely.³⁴

4.3.2 Program ČR *Cestování pro všechny*

K podpoře sociálního cestovního ruchu se přidala i Česká republika prostřednictvím Národního programu pro cestovní ruch 2010 – 2013, resp. jeho podprogramem *Cestovní ruch pro všechny*, který vypracovalo Ministerstvo pro místní rozvoj. Vypracováním tohoto podprogramu se Česká republika zařadila mezi země, které podporují program Evropské unie *Calypso*.

Cílem dotačního podprogramu je vytvoření takové nabídky cestovního ruchu, která bude přístupná a zaměřená znevýhodněným osobám (senioři,

³⁴ *Calypso* [online] [cit. 2012-02-25] <http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/tourism/social-tourism/calypso/index_en.htm>

Nový program má podporovat znevýhodněné turisty [online] [cit. 2012-02-23] <<http://www.euractiv.cz/socialni-politika/clanek/novy-program-ma-podporovat-znevychodnene-turisty-006870>>

mládež, handicapovaní lidé, rodiny s dětmi), včetně její marketingové podpory. Podprogram je zaměřený pouze na podporu domácího cestovního ruchu, tudíž se nabízené aktivity musí konat jen na území České republiky. Výše dotací na jeden projekt může být vysoká od 1 až do 5 milionů korun, ale nesmí být vyšší než 50 procent celkové částky. Zbývajících 50 procent si hradí žadatel o dotaci sám a žadatelem může být jen podnikatelský subjekt. Celkový rozpočet je plánován ročně na 100 milionů korun.³⁵

Pro rok 2012 byly schváleny tři typy možných žádostí o dotace v rámci podprogramu *Cestování pro všechny*. Jedná se o rekonstrukce nebo vybudování odpočívadel, center služeb a hygienických služeb pro pěší, cyklisty a handicapované turisty, dále zpřístupnění atraktivit cestovního ruchu a s tím spojený marketing a zavedení nebo zlepšení navigačních a informačních systémů pro sluchově a zrakově postižené účastníky cestovního ruchu, opět včetně marketingu.³⁶

³⁵ Ministerstvo pro místní rozvoj. *Rok 2012 – Podprogram Cestování dostupné všem* [online] [cit. 2012-02-25] <<http://www.mmr.cz/Cestovni-ruch/Programy-Dotace/Narodni-program-cestovniho-ruchu/Rok-2012---Podprogram-Cestovani-dostupne-vsem>>

³⁶ Ministerstvo pro místní rozvoj. *Podprogram „Cestovní ruch pro všechny“ podpoří aktivity v objemu 100 milionů korun* [online] [cit. 2012-02-25] <<http://www.mmr.cz/Pro-media/Tiskove-zpravy/2009/Podprogram--Cestovni-ruch-pro-vsechny---podpori-ak>>

5. Cestování seniorů

Velké množství lidí v důchodovém věku si přeje být stále aktivní a užívat si života. Tyto požadavky realizují především díky svým koníčkům, mezi které patří i cestování.

5.1 Senior jako účastník cestovního ruchu

Senioři všeobecně patří do demografického segmentu cestovního ruchu, který je dělen podle věku osob, pohlaví nebo složení rodin. Dále existují segmenty psychologické, regionální, dle vzdělání, nákupního chování nebo segmenty podle ekonomiky (např. finanční možnosti lidí). Organizace cestovního ruchu může být zaměřena pouze na určitý typ segmentu. Vytvoří si tak svoji image, jméno a okruh klientů. Na tomto základě si také vytváří svoji marketingovou strategii.

Díky celosvětovému stárnutí lidské populace se senioři stávají velice důležitými zákazníky cestovního ruchu. Očekává se, že v roce 2060 budou senioři tvořit až 30 procent celkové světové populace. V této návaznosti poroste také podíl seniorů na celkovém počtu účastníků cestovního ruchu. Starší věkové skupiny lidí (pozn.: v cestovním ruchu člověk starší 55 let) dokonce v přepočtu na jednu osobu uskutečňují více dovolených než osoby mladší. Je tedy nutné znát charakteristiku starých lidí jako spotřebitelů cestovního ruchu.³⁷

5.2 Chování seniora jako spotřebitele

Senioři jsou z hlediska svého spotřebního chování velmi fragmentovaným segmentem jak z hlediska příjmů, tak z hlediska životního stylu (Vysekalová a kol., 2011, s. 279). Je nutné pro ně vytvořit speciální produkty a výhodné cenové nabídky. Starý člověk jako spotřebitel se dá charakterizovat tím, že se chová více individuálně, shromažďuje informace před samotným zakoupením určitého produktu, dá se ovlivnit dobře cíleným

³⁷ Czech tourism. *Cestování seniorů* [online] [cit. 2012-02-23]
<http://www.czechtourism.cz/files/statistiky/clanky/09_03_09_seniorsky_cr.pdf>

marketingem, věří osobním doporučením známých nebo vyzkoušeným kvalitním službám a je více zaměřen na využití jeho volného času.

Jak bylo řečeno, senioři jsou velice ovlivnitelní pomocí marketingu. Existují organizace na spotřebitelském trhu, které toho využívají a tvoří mnoho produktů pro starší osoby, z důvodu získání seniorů jako hlavních zákazníků a vysokým ziskům z prodeje. Podíl těchto organizací je ale stále bohužel velice zanedbatelný. Mezi prostředky marketingu, které mají ovlivnit seniory, patří zejména rozhlas, televize, tisk a určité typy časopisů. V současné době se ale také může jednat o internet, který je mezi seniory stále více využíván. Na rozdíl od mladé generace, která internet bere jako prostředek zábavy, staršími lidmi je vnímán jako zdroj informací. Příkladem rozlišení věkových kategorií při tvoření marketingu produktů v cestovním ruchu, může být tvorba nabídkových katalogů. Organizace cestovního ruchu poskytující komplexní dovolené, mají speciální nabídky pro mladé, rodiny s dětmi, manžele bez dětí nebo pro důchodce, které v nabídkových katalozích nabízejí najednou.³⁸

5.3 Motivace seniorů k cestování

V dřívějších dobách spočívalo cestování seniorů v návštěvách chat a chalup, návštěvách příbuzných nebo přátel a návštěvách lázeňských zařízení. Pracující čeští senioři mohli také v minulém režimu vycestovat prostřednictvím různých podnikových rekreací nebo rekreací ROH (Rada odborového hnutí). Dnešní typ seniora už při svých dovolených nevyhledává jen odpočinek a sledování televize v klidných hotelových resortech. Jedná se o seniory, kteří hledají jak aktivní vyžití, tak i aktivní odpočinek. Motivací jejich cest je tedy odpočinek, regenerace, poznávací a jiné kulturní aktivity, turistika, sport, nákupy a v poslední řadě i náboženská tematika.³⁹

Velké množství seniorů se snaží o aktivní zhodnocení jejich volného času. Napomáhají k tomu i disponibilní prostředky, kterých mají starší lidé

³⁸ VYSEKALOVÁ, J. a kol. *Chování zákazníka*, 2011, s. 279 - 290

³⁹ *Rok 2000 – rok vzniku seniorského cestovního ruchu u nás* [online] [cit. 2012-02-23] <http://www.cot.cz/data/cesky/00_11/11_stat_2.htm>

dostatek. Motivací k uskutečnění jejich cestování je i pocit jistoty, bezpečí a pohodlnosti díky existenci cestovních kanceláří, které jim připraví dovolenou s kompletními službami přesně podle jejich přání.

Nejvyhledávanějšími typy cestovního ruchu mezi seniory je v dnešní době návštěva přímořských letovisek, cyklistika, pěší turistika, wellness, nordic walking a také golfová turistika.⁴⁰

5.4 Hlavní rysy cestování seniorů

V dobách minulých se starší lidé při výběru dovolené museli ohlížet na ceny. Dnes si díky příjmům vyšším mohou dovolit dovolenou kvalitní. Velice se zlepšila i všeobecná zdravotní péče, tudíž jsou dnešní senioři zdravější a mohou stále pokračovat v aktivní formě svého života.

Jako každá věková kategorie spotřebitelů cestovního ruchu, i senioři mají své specifické rysy, které jsou spojené s výběrem jejich dovolené. Z důvodu pocitu jistoty a bezpečnosti si například raději připlatí za kvalitnější službu a nakupují služby hodně dopředu (tzv. zájezdy first minute). Dovolené nakupují především pomocí cestovních kanceláří, od kterých očekávají důkladnou organizaci bez stresujících situací. Senioři v dnešní době už také objednávají zboží a služby z internetu, jedná se však o stále jev výjimečný. Cestují především mimo hlavní letní sezónu. Důvodem je nižší teplota vzduchu a menší počet účastníků cestovního ruchu v místě jejich pobytu. Na jejich dovolených je většinou doprovází vnoučata nebo blízcí známí. Jedná se o rizikovější skupinu cestujících z hlediska možných zdravotních obtíží nebo úrazů, je proto nutné aby ubytovací zařízení poskytovalo i pomoc lékaře a aby se k dovolené sjednalo i příslušné pojištění.⁴¹

⁴⁰ KLUFOVÁ, R., NÝVLTOVÁ, J., FRANCOVÁ, V. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. *Senior tourism potential in the Czech Republic* [online] [cit. 2012-02-23] <http://konference.osu.cz/cgsostrava2010/dok/Sbornik_CGS/Geografie_cestovniho_ruchu/Potencial_cestovniho_ruchu_senioru.pdf>

⁴¹ Czech tourism. *Cestování seniorů* [online] [cit. 2012-02-23] <http://www.czechtourism.cz/files/statistiky/clanky/09_03_09_seniorsky_cr.pdf>

5.5 Důsledky cestování seniorů pro cestovní ruch

Díky výraznému nárůstu osob ve vyšším věku, ke kterému dojde už během několika let, poroste i poptávka po cestovním ruchu ze strany starších osob. Už dnes se v cestovním ruchu setkáváme i s tím, že je na trhu méně nabídek cestovního ruchu zaměřeného na seniory, než je poptáváno. Zvyšující se poptávka po seniorském cestovním ruchu přináší pro tento obor řadu důsledků. Roste poptávka po kvalitě, pohodlí a bezpečnosti, jsou vyžadovány jednoduché způsoby dopravy, zvyšuje se poptávka po formách relaxačního a odpočinkového cestovního ruchu (golf, wellness). Dále by se organizace cestovního ruchu při tvorbě produktů měla zaměřovat na služby pro jednotlivce, na období mimo hlavní letní sezónu, na vzdálenější destinace a co se týče délky pobytů na zkrácené, resp. víkendové. Marketing produktů cestovního ruchu by se měl více zaměřit na pohodlí člověka než na jeho věk. Starší lidé si totiž svůj věk často nepřiznávají a řadí se mezi mladší ročníky.

Nabídka produktů cestovního ruchu pro seniory musí svým obsahem odpovídat potřebám, zájmům, fyzickým a ekonomickým možnostem starší generace. Mezi ubytovací prvky by měla patřit například vyšší pohodlné lůžka, madla na sociálních zařízeních, bezbariérový přístup a výborné osvětlení. Stravovací služby by měly obsahovat rozmanitou stravu a možnost speciálního stravovacího režimu, z důvodu nařízených diet lékařem. Mezi aktivitami by mělo být vhodné sportovní vyžití, poznávání, kulturní akce apod., se zaručením vyšší bezpečnosti. Z důvodu využívání staršími lidmi first minute zájezdů a zájezdů mimo hlavní letní sezónu, je nutné i vytvoření speciálních slev za včasný nákup a mimosezónních slev. Organizace cestovního ruchu vytvářející produkt seniorům, by měla také myslet na to, že řada takových lidí vyžaduje odjezd a příjezd na dovolenou přímo z domova (vyzvednutí z domova).⁴²

⁴² BELEJOVÁ, M. Czech tourism. *Trendy cestovního ruchu v Evropě* [online] [cit. 2012-02-23] <<http://www.czechtourism.cz/files/statistiky/etctrendy.pdf>>

5.6 Potíže spojené s cestováním seniorů

Starší osoby na jejich cestách například do exotických krajín čekají stejná rizika jako ostatní cestovatele. Musí se ale počítat i s riziky, které souvisejí s jejich aktuálním zdravotním stavem a zdravotními obtížemi. Než se senior rozhodne využít nějakou nabídku dovolené, měl by se nejprve poradit s lékařem, zda je daná volba destinace pro něj vhodná a na co by si měl dávat pozor. Doporučuje se mít s sebou společně s doklady i údaje o svém aktuálním zdravotním stavu a samozřejmě i veškeré léky, které daný člověk užívá.

Protože jsou senioři více náchylní k nálezám, je důležité, aby si dávali pozor na to, co jedí a pijí. Častou obtíží je nedostatečná hydratace. Měli by si také ověřit, zda jsou na cestu dostatečně fyzicky zdatní, obzvlášt' pokud mají v zakoupeném programu poznávání s častou chůzí. Každý jedinec by měl také zvážít a konzultovat s lékařem možné očkování. Pokud nastane, že starší cestovatel při dovolené zemře, v případě organizovaných zájezdů je nutné, aby se delegát postaral o lékařské vyšetření těla, a neprodleně informoval cestovní kancelář a zastupitelský úřad České republiky v dané zemi.⁴³

⁴³ ŠEDĚNKOVÁ, J. *Senioři na cestách. Jak zvládnout dovolenou bez potíží?* [online] [cit. 2012-02-26] <<http://www.toplekar.cz/archiv-clanku/seniori-na-cestach-jak-zvladnout.html>>

6. Cestování českých seniorů

Stárnutí lidské populace se týká i České republiky, kde dle prognóz bude podíl seniorů stále narůstat. Jak už bylo řečeno, starší lidé jsou velice zajímavými zákazníky pro organizace cestovního ruchu. Následující kapitola ukazuje charakteristiku českých seniorů a jejich cestovní zvyklosti. Pro vyjádření jejich zvyklostí bylo použito výsledků výzkumu, který byl zpracován pro společnost Centro del Turismo Ceco, zabývající se propagací České republiky v Itálii.

6.1 Demografická charakteristika seniorů České republiky

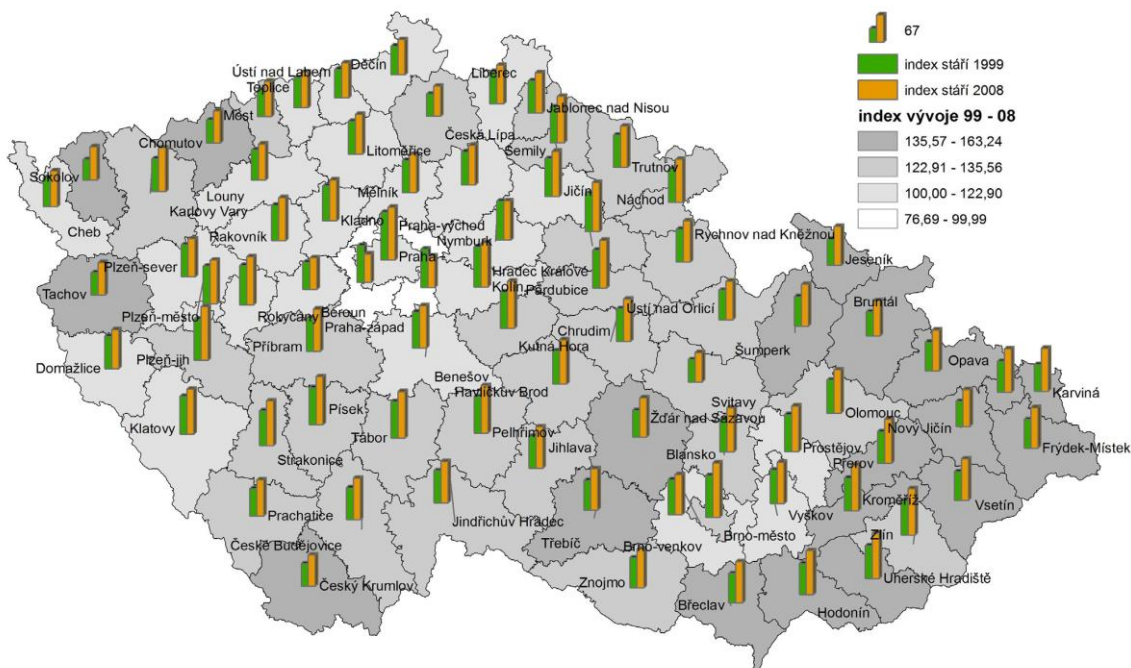
V České republice roste zastoupení osob ve věku nad 65 let. Důvodem je snižování podílu osob ve věku do 15 let, oproti pomalému přibývání osob vyššího věku. Příčinou je také dožití věku nad 65 let silnější generace, která byla narozena po roce 1940. Proces stárnutí obyvatel České republiky nabere na intenzitě v období let 2011 – 2017. V tomto období nastane také pokles porodnosti, což proces stárnutí jen urychlí. Počet obyvatel České republiky starších než 65 let se do roku 2050 dokonce skoro ztrojnásobí. V roce 2050 dojde nárůstu na 3,3 milionu osob starších 65 let z počtu 1,9 milionu, který byl dosažen roku 2008.⁴⁴

Problém stárnutí české populace je velice diskutovanou otázkou jak v odborných kruzích, tak i ve sdělovacích prostředcích, školách apod. Mezi kraji České republiky je během několika let vidět obrovský demografický rozdíl. Například v roce 1991 ještě převažovala dětská složka nad seniory, a to dokonce v 74 okresech. V roce 2008 se počet těchto okresů snížil na 31. V období těchto let se index stáří zvýšil v průměru o 28,4 procent. Index stáří vyjadřuje, kolik je v populaci obyvatel ve věku 60 let a více na 100 dětí ve věku

⁴⁴ SVOBODOVÁ, K. *Analýza: Stárnutí populace podle výsledků projekce ČSÚ* [online] [cit. 2012-02-27] <http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku=&artclID=34>

do 14 let. Následující obrázek znázorňuje, jak postupovalo demografické stárnutí v jednotlivých okresech České republiky v letech 1991 – 2008.⁴⁵

Obr. 1: Demografické stárnutí v okresech ČR

Zdroj: KLUFOVÁ, R., NÝVLTOVÁ, J., FRANCOVÁ, V. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. *Senior tourism potential in the Czech Republic* [online] [cit. 2012-02-23] <<http://konference.osu.cz>>

6.2 Volnočasové aktivity českých seniorů

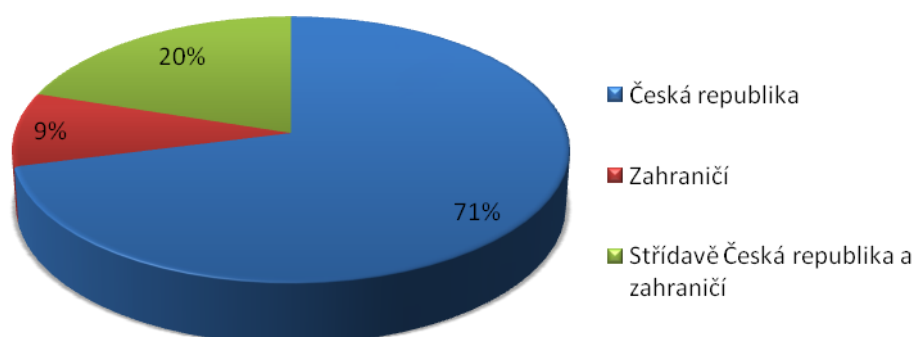
V případě specifikace volnočasových aktivit se musí volný čas rozdělit na dovolenou a na prodloužené víkendy nebo jen víkendy. Senioři mají dovolenou spojenou s pobytem na chatě a chalupě nebo pobytem u moře. Dovolenou většinou tráví s vnoučaty nebo s blízkými přáteli a očekávají od ní odpočinek a krásné zážitky. Optimální dovolená bývá pro starší osoby 1 – 2 týdny dlouhá. Víkendovými aktivitami bývá opět chataření nebo chalupaření, dále turistika,

⁴⁵ KLUFOVÁ, R., NÝVLTOVÁ, J., FRANCOVÁ, V. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. *Senior tourism potential in the Czech Republic* [online] [cit. 2012-02-23] <http://konference.osu.cz/cgsostrava2010/dok/Sbornik_CGS/Geografie_cestovniho_ruchu/Potencial_cestovniho_ruchu_senioru.pdf>

sport a hlídání vnoučat. Graf č. 1 ukazuje, zda čeští senioři preferují spíše dovolenou v zahraničí nebo na území České republiky.

Všeobecně patří mezi nejvíce oblíbené volnočasové aktivity seniorů vycházky do přírody, prohlídky památek, poznávací výlety, nakupování, výlety za účelem poznání místního folkloru, návštěva kulturních akcí a v neposlední řadě i lázeňské pobyty.

Graf 1: **Dovolená v zahraničí vs. dovolená v ČR z pohledu seniorů**

Zdroj: Czech tourism. *Motivace k návštěvě turistických regionů v České republice* [online] [cit. 2012-02-27] <www.czechtourism.cz>

Z grafu je naprosto jasné, že nejvíce vyhledávanou lokalitou seniorů pro trávení jejich dovolené je tuzemsko, resp. Česká republika. Důvodem může být finanční dostupnost, poznání nových míst v naší zemi apod.⁴⁶ O této problematice více v dalším oddíle kapitoly.

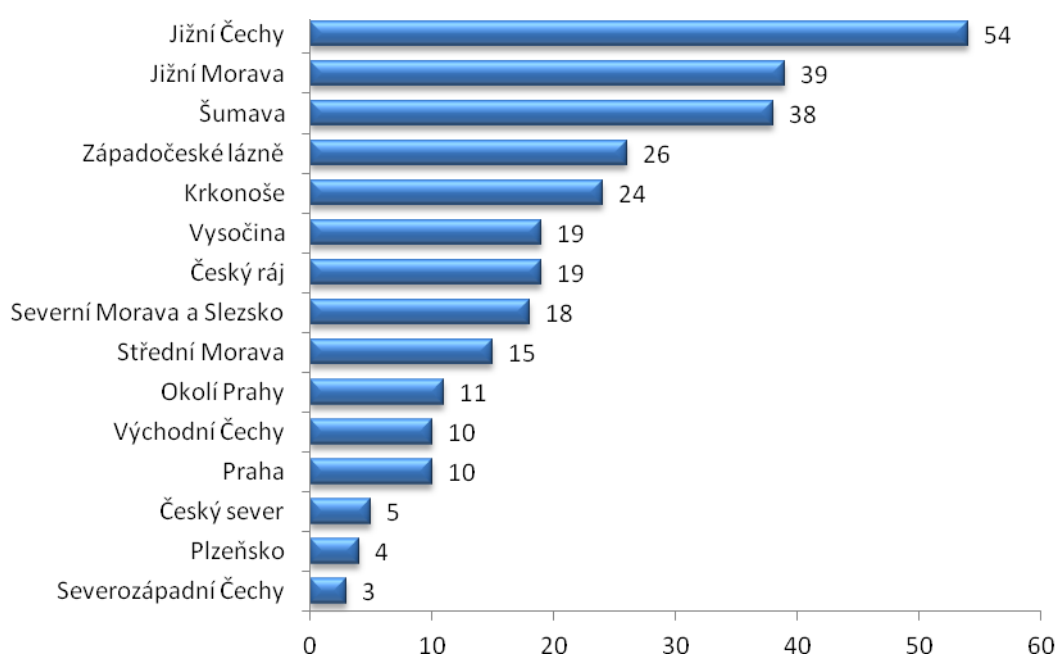
6.2.1 Upřednostnění dovolené v České republice

Existuje mnoho důvodů, proč je domácí cestovní ruch pro seniory tak přitažlivý. Mezi hlavní důvod patří upřednostňování dovolené v klidu a v pohodě. Taková dovolená je pro seniory cenově výhodnější, mohou strávit

⁴⁶ Czech tourism. *Motivace k návštěvě turistických regionů v České republice* [online] [cit. 2012-02-27] <<http://www.czechtourism.cz/files/statistiky/motivaceregiony.pdf>>

dovolenou se svými českými přáteli, dovolenou mohou trávit na svých chatách nebo chalupách, ve známém prostředí a mohou se věnovat svým zájmům a koníčkům. Od zahraničních dovolených může seniory odrazovat nechť cestovat do takových míst nebo obava z únavného cestování. Nejméně atraktivní regiony České republiky z hlediska seniorů znázorňuje následující graf.

Graf 2: Nejvíce atraktivní turistické regiony ČR z hlediska seniorů

Zdroj: Czech tourism. *Motivace k návštěvě turistických regionů v České republice* [online] [cit. 2012-02-27] <www.czechtourism.cz>

Jak je z grafu zřejmé, mezi nejvíce atraktivní pro seniory patří jižní část České republiky, naopak sever, západ a dokonce i střed České republiky dosahuje podprůměrné atraktivity. Lázně, především ty naše nejznámější západočeské, se nacházejí ve střední oblasti atraktivity, i když se lázeňství považuje především za cestovní ruch seniorů. Mezi typické aktivity, které se dají v těchto lokalitách České republiky provozovat, patří pěší turistika, cykloturistika, poznávání památek, návštěva turisticky atraktivních lokalit, lyžování, koupání a práce na chatě nebo chalupě.⁴⁷

⁴⁷ Czech tourism. *Motivace k návštěvě turistických regionů v České republice* [online] [cit. 2012-02-27] <<http://www.czechtourism.cz/files/statistiky/motivaceregiony.pdf>>

6.2.2 Upřednostnění dovolené v zahraničí

Nejčastějším důvodem proč prožít dovolenou v zahraničí, je přání prožít ji u moře. Dalšími důvody může být zdokonalení se v jazycích nebo vyžití se v oblíbených volnočasových aktivitách. I když čeští senioři preferují především dovolenou na území naší země, existují mezi nimi i tací, kteří si raději pro svou dovolenou vybírají zahraničí. Mimo hlavního důvodu prožití volného času u moře, senioři dle výzkumů uvádějí i důvod poznání cizí kultury a památek, finanční výhodnost těchto cest a oddychnutí si na nějaký čas od České republiky.

Motivací k výběru zahraniční dovolené pro osoby starších věkových kategorií je slunce, teplo, moře, hory, pěkné počasí, památky, exotika, gastronomie, krásná krajina, alpy. Mezi aktivity, které zde senioři mohou provádět, patří koupání, opalování, poznávání místních památek a zajímavostí, poznávání cizí kultury, cykloturistika a lyžování.

Mezi nejvíce navštěvované lokality staršími osobami jsou přímořská letoviska např. v Řecku, Chorvatsku, Bulharsku, Egyptě, Tunisku a Baleárských ostrovech. Z pohledu poznávacích zájezdů jsou hlavními destinacemi Francie a Itálie a z pohledu lázeňství to není jen Česká republika, ale také Slovensko a Maďarsko.⁴⁸

6.3 Faktory ovlivňující české seniory při výběru dovolené

Osoby vyšší věkové kategorie se při svém výběru lokality dovolené dají nejvíce ovlivnit otázkou osobní bezpečnosti, klimatickými podmínkami dané lokality, způsoby možnosti dopravy na dovolenou a dostupnými informacemi o dovolené. Ne tak důležitým ovlivňujícím faktorem je dále cenová dostupnost dovolené, možnosti ubytování a stravování nebo životní prostředí dané lokality. Nejméně důležitou roli hraje faktor realizace volnočasových aktivit a nabídky

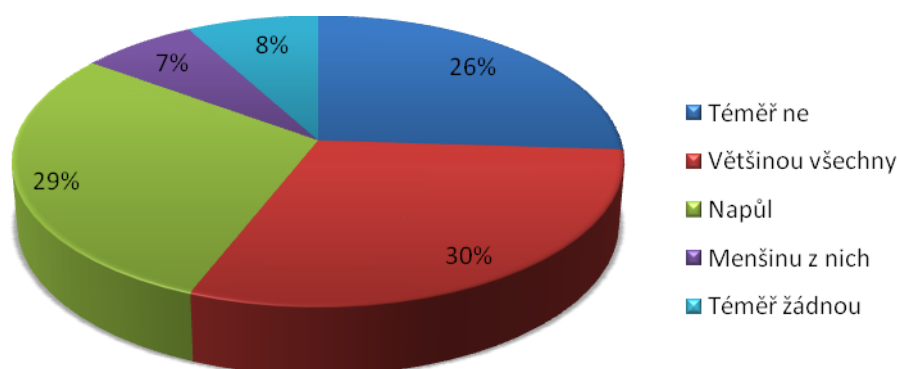
⁴⁸ Czech tourism. *Motivace k návštěvě turistických regionů v České republice* [online] [cit. 2012-02-27] <<http://www.czechtourism.cz/files/statistiky/motivaceregiony.pdf>>

cestovních kanceláří. Právě faktor realizace volnočasových aktivit je pro ostatní segmenty cestovního ruchu velice důležitá.⁴⁹

6.4 Realizace volnočasových aktivit seniorů o dovolených

Jak už bylo řečeno, senioři mají své specifické požadavky na volnočasové aktivity. Ne všechny typy dovolených však tyto aktivity umožňují realizovat. Graf č. 3 zobrazuje, zda nabídky organizací cestovního ruchu splňují přání českých seniorů ohledně vyžití v jejich volnočasových aktivitách při dovolených.

Graf 3: Umožňuje nabídka služeb cestovního ruchu v ČR realizovat o dovolených oblíbené aktivity volného času seniorů?

Zdroj: Czech tourism. *Motivace k návštěvě turistických regionů v České republice* [online] [cit. 2012-02-27] <www.czechtourism.cz>

Z grafu je zřejmé, že nejstarší věková generace je s realizací svých volnočasových aktivit při dovolených nadstandardně spokojena. Opakem jsou mladí lidé, kteří jsou v tomto směru spokojeni nejméně.⁵⁰

⁴⁹ Czech tourism. *Motivace k návštěvě turistických regionů v České republice* [online] [cit. 2012-02-27] <<http://www.czechtourism.cz/files/statistiky/motivaceregiony.pdf>>

⁵⁰ Czech tourism. *Motivace k návštěvě turistických regionů v České republice* [online] [cit. 2012-02-27] <<http://www.czechtourism.cz/files/statistiky/motivaceregiony.pdf>>

PRAKTICKÁ ČÁST

7. Analýza nabídek cestování pro seniory vybraných českých cestovních kanceláří

Na trhu cestovního ruchu se objevuje celá řada různě specifikovaných nabídek dovolených. Na růst poptávky po zájezdech ze stran seniorů, mohou reagovat cestovní kanceláře vytvořením nabídky šité na míru právě osobám starší věkové generace a oni se tak můžou stát jejich cílovou klientelou. Takto vytvořené zájezdy většinou obsahují nějakou speciální slevu. Seniorské zájezdy nemusí být dotovány jen ze stran cestovních kanceláří, ale také ze strany vlády. Pro analýzu byly vybrány cestovní kanceláře, které nabízejí zájezdy dotované ze stran vlád určitých zemí a příklad cestovních kanceláří, které dotují zájezdy pro seniory ze svých příjmů.

7.1 Zájezdy pro seniory dotované španělskou vládou

Evropská unie se již řadu let zabývá problematikou sociálního cestovního ruchu prostřednictvím projektu *Calypso*. Říká, že cestování patří mezi lidská práva, a tak na něj mají nárok bohatí, chudí, zdraví, handicapovaní, mladí a i senioři. Pro ty, kteří si dovolenou nemohou dopřát, rozjela projekt dotovaných dovolených. První zemí Evropské unie, která nabízí dotované zájezdy, v tomto případě zaměřené na seniory, je Španělsko.⁵¹

7.1.1 Program *Europe Senior Tourism*

Španělský program *Europe Senior Tourism* je zaměřený na osoby starší 55 let. Nabízí jim nabídku dotovaných zájezdů do vybraných španělských destinací (Andalusie, Valencie, Baleárské ostrovy) mimo hlavní letní sezónu, což je hlavní podmínkou. Španělská vláda si pro tento program vyhradila 10 milionů eur. Tyto výdaje se jim vrátí v podobě odstranění nebo minimalizace

⁵¹ DLOUHÁ, P. *Evropská unie naděluje: Dovolená pro všechny!* [online] [cit. 2012-02-28] <[http://www.penize.cz/nakupy/195766-evropska-unie-nadeluje-dovolena-pro-vsechny!](http://www.penize.cz/nakupy/195766-evropska-unie-nadeluje-dovolena-pro-vsechny!>)>

vyplácení podpor v nezaměstnanosti propuštěným hotelovým zaměstnancům. Velká propouštění se odehrávají právě v období mimo hlavní letní sezónu. Jestliže se v tomto období zvýší návštěvnost hotelů, nebude k propouštění důvod.

Každá osoba starší 55 let má v rámci programu *Europe Senior Tourism* nárok na dotaci od španělské vlády ve výši 150 eur (v přepočtu přes 3 500 korun). Základní balíček zájezdu specializovaného pro seniory stojí 380 eur (okolo 9 400 korun) a zahrnuje zpáteční letenku, ubytování na sedm nocí ve čtyřhvězdičkovém hotelu s plnou penzí, dva fakultativní výlety a pojištění. Vybraná ubytovací zařízení jsou koncipována bezbariérově. Seniora při dovolené může doprovodit osoba libovolného věku, na kterou se budou vztahovat stejné podmínky. Celkově se tak může na zájezdu ušetřit až 30 procent výdajů.

Program probíhá v období od 1. října 2011 do 30. dubna 2012 a plánuje se jeho pokračování i v roce 2013. Zájezdy, které nabízí program španělské vlády *Europe Senior Tourism*, můžeme v České republice naléznout u cestovní kanceláře Quality tours a Datour.⁵²

7.1.2 CK Quality Tours

Cestovní kancelář Quality Tours s. r. o. byla založena v roce 1999 a jedná se o českou cestovní kancelář sídlící v Praze. Je první a jedinou cestovní kancelář na českém trhu, která se specializuje výhradně na finančně dotované zájezdy pro osoby starší 55 let. Cestovní kancelář spolupracuje s programem *Europe Senior Tourism* od roku 2010.

Krédem cestovní kanceláře Quality Tours je kvalita a spokojenost zákazníka. Svým klientům nabízí kvalitní zájezdy (poznávací, relaxační, turistické), které jsou dotované z fondů států Evropské unie, komplexní služby a jednoduché vyřízení rezervací, osobní a vstřícný přístup pracovníků, péči o zákazníky před nástupem na zájezd, kvalifikované delegáty, zajištění

⁵² *What is Europe Senior Tourism?* [online] [cit. 2012-02-28]
<<http://www.europesenior tourism.eu/en/queesest/>>

komplexního pojištění, pojištění proti úpadku, pomoc pro cestující, kteří cestují samostatně, ohledně zrušení povinnosti platit příplatek za jednolůžkový pokoj, finančně dostupné fakultativní výlety v místě zájezdu a zajištění veškerých informací o destinaci.⁵³

Nabídka specializovaná pro seniory nabízí zájezdy do španělské Andalusie (letoviska Costa del Sol, Torremolinos, Benalmadena, Fuengirola a Marbella), na Mallorcu (letoviska Palma Nova, Santa Ponsa, Can Pastilla a Pequera) a do destinace Costa Blanca (letoviska Benidorm, Alicante a hlavní město regionu Valencie). Cena sedmidenních zájezdů do těchto letovisek se pohybuje od 9 900 korun za osobu a je už snižená o poskytnuté dotace španělské vlády. Suma zahrnuje zpáteční přímou letenku, včetně občerstvení, tax a poplatků, transfer do hotelu a zpět na letiště, 7 nocí ve čtyřhvězdičkovém hotelu (u přímořských letovisek v blízkosti pláže) s polopenzí formou švédských stolů (možnost dokoupení plné penze za 750 korun za osobu), vodu a víno podávané k večeři, jeden polodenní výlet autobusem, služby česky nebo slovensky hovořícího delegáta po celou dobu pobytu, pojištění cestovní kanceláře proti úpadku a základní pojištění léčebných výloh. Ubytovací zařízení odpovídají označení 4* a odpovídá tomu i vybavení pokojů. Hotely obsahují kromě základního vybavení venkovní bazén, kavárnu, prvky sportovního vyžití a lékařskou asistenci. Některé z hotelů jsou také bezbariérové. Částka naopak nezahrnuje fakultativní výlety (možnost využít každý den pobytu) a služby, pojištění pro případ stornování zájezdu.⁵⁴

7.1.3 CK Datour

Cestovní kancelář Datour s. r. o. je kancelář sídlící v Pardubicích a pohybuje se na českém trhu od roku 1990. Nejvíce se specializuje na dovolené v Rakousku jak v letních měsících, tak i v zimě, na zájezdy pobytové a poznávací, to vše vlastní dopravou nebo autobusem. Dále nabízí poznávací zájezdy nejenom po Evropě, letecké zájezdy do exotických destinací a zájezdy

⁵³ Quality Tours. *O nás*. [online] [cit. 2012-02-29] <<http://www.qualitytours.cz/o-nas/>>

⁵⁴ Quality Tours. *Seniorské zájezdy*. [online] [cit. 2012-02-29] <<http://www.qualitytours.cz/zajezdy/spanelsko/?CatalogueID=5>>

po České republice. Zajišťuje také parkování u letiště a odlety z Pardubic. Od roku 2011 patří mezi novinky v nabídce cestovní kanceláře Datour specializované zájezdy pro seniory v rámci programu *Europe Senior Tourism*, které jsou dotované španělskou vládou.

Dotované zájezdy cestovní kanceláře Datour obsahují cesty do španělské Andalusie a na ostrov Mallorca. Cena zájezdu do Andalusie se pohybuje od 8 450 korun za osobu a na Mallorcu od 9 950 korun za osobu. Obě částky jsou už upraveny o dotaci poskytnutou španělskou vládou. Výsledná cena zahrnuje leteckou dopravu včetně všech poplatků, ubytování na 7 nocí v hotelu čtyřhvězdičkové kategorie (u přímořských letovisek v blízkosti pláže), transfer na hotel a zpět na letiště, polopenzi včetně vody a vína k večeři, služby česky mluvícího delegáta, půldenní výlet a základní zdravotní pojištění. Dokoupit si cestující může komplexní pojištění, plnou penzi za 700 korun za osobu a různé fakultativní výlety. U této cestovní kanceláře je nutný příplatek za jednolůžkový pokoj, řádově 3 300 korun za týden. Hotely jsou mimo jiné vybaveny bazénem a různými prvky pro sportovní a volnočasové využití (posilovna, mini-golf atd.). Pokoje hotelu odpovídají standardům označení 4*.⁵⁵

7.2 Zájezdy podporované Ministerstvem pro místní rozvoj

Po zveřejnění výzvy Ministerstva pro místní rozvoj pro předložení žádostí v rámci podprogramu *Cestovní ruch pro všechny* v roce 2010, předložilo několik svých žádostí o dotace i několik desítek cestovních kanceláří. Mezi nimi byla i cestovní kancelář OK Tours, která zažádala o dotaci skrz svůj projekt *Cestování pro osamělé seniory „Nebojte se cestovat sami!“*. Žádost byla této kanceláří schválena a ta využila získané finanční prostředky k technickému zajištění projektu, základnímu marketingu a částečně byly také promítnuty do koncových prodejních cen seniorských zájezdů.⁵⁶

⁵⁵ Cestovní kancelář Datour. *Senior programy*. [online] [cit. 2012-02-29] <<http://www.datour.cz/stranky/senior-programy>>

⁵⁶ Cestování pro seniory. *O projektu*. [online] [cit. 2012-03-03] <<http://www.cestovaniproseniory.cz/o-projektu/>>

7.2.1 CK OK Tours

Cestovní kancelář OK Tours a. s. působí na českém trhu od roku 1990. Kancelář se řadí mezi přední společnosti v oblasti příjezdového cestovního ruchu České republiky. Mezi standardní služby, které svým klientům nabízí, patří hotelové ubytování všech kategorií, dopravní služby, turistické kulturní programy, stravovací služby, průvodcovské služby a speciální produkty šité specifickým klientům na míru. Dalšími činnostmi jsou turistické služby, zajišťování servisu pro obchodní klientelu a prodej letenek. Cestovní kancelář OK Tours se řadí mezi zakládající členy Asociace cestovních kanceláří (ACK ČR), akreditované agenty Mezinárodní asociace leteckých dopravců (IATA) apod. Cestovní kancelář je pojištěná proti úpadku.

OK Tours nabízí svým klientům v oblasti seniorského cestovního ruchu širokou nabídku zájezdů po České republice a tím i výrazně zjednoduší výběr dovolené. Propaguje nejlepší ceny díky pobytům mimo hlavní letní sezónu a nabízí ubytování na jednolůžkových pokojích bez příplatku. Na prvním místě pro cestovní kancelář OK Tours je spokojený zákazník. Vyhledává jim vhodné programy či kombinaci služeb přesně podle jejich přání a potřeb a poskytuje informace o dostupných seniorských slevách. Za výhody svých produktů považuje speciální seniorské slevy (pro osoby starší 60 let), vytváření programů výhradně pro seniory a zaručuje patřičnou zdravotnickou péči při pobytech. Cestovní kancelář OK Tours nabízí svým klientům pobyty na horách, relaxační a ozdravné, lázeňské, víkendové a kulturní pobyty v České republice.⁵⁷

U horských pobytů nabídka zahrnuje jak aktivní vyžití (nejvíce zimní), tak i rehabilitační procedury v lázních. Cestovní kancelář nabízí mnoho horských programů pro seniory jako je horská turistika, nordic walking, senioři na běžkách, naučíme seniory lyžovat, Mikuláš na horách, bílé Vánoce, naučte své vnuky lyžovat, sáňkujte se svými vnuky a další. Za pobytem na horách můžou klienti vycestovat do Krkonoš, Vysokého nad Jizerou, Rožnova pod Radhoštěm, Lázní Jáchymov a na Šumavu. S velkým úspěchem se například setkal pobyt

⁵⁷ Cestování pro seniory. *O projektu*. [online] [cit. 2012-03-03]
<<http://www.cestovaniproseniory.cz/o-projektu/>>

s programem, Naučte své vnuky lyžovat v Krkonoších. Hotel provozuje vlastní vlek se sjezdovkou, která je vhodná pro začínající malé lyžaře (délka 250 m, lehká obtížnost) a k dispozici je i plně vybavený hotelový dětský koutek a pravidelné večerní animační programy pro děti. Na sjezdovce jsou samozřejmě k dispozici zkušení a kvalifikovaní instruktoři lyžování. Zájezd se pohybuje od 2 800 korun pro seniora a cena za dítě okolo 1 800 korun. Balíček obsahuje ubytování ve tříhvězdičkovém hotelu Černá Bouda na Černé hoře v Krkonoších, polopenzi, jeden a půl hodiny skupinové výuky základů lyžování pro děti a určité seniorské výhody a slevy, jako je například zvýhodněné jízdné na hotelovém vleku, možnost zapůjčení lyžařského vybavení a saní za zvýhodněné ceny, doprava zavazadel k hotelu zdarma, cestovní pojištění včetně pojištění storna zájezdu zahrnuto v ceně a jako bonus každý den odpoledne káva nebo čaj a zákusek zdarma. Doprava není zahrnuta v balíčku, každý účastník pobytu si jí zařizuje individuálně.⁵⁸

Relaxační a ozdravné pobyty pro seniory se zaměřují na péči o fyzické a duševní zdraví. Pobyty jsou speciálně sestavené pro boj se zdravotními problémy typickými pro starší věkovou kategorii, mají navracet zdraví a zpomalovat stárnutí. Příkladem programů pro relaxační a ozdravné pobyty jsou relaxační balíčky pro seniory, lázeňské wellness pobyty, rekondiční pobyty pro penzisty, redukční pobyty pro důchodce, cvičení pro seniory, tai-či nebo pilates. Místem pobytu pro tyto činnosti můžou být Krkonoše, Rožnov pod Radhoštěm, Mariánské lázně, Šumava, Luhačovice, Poděbrady, Lázně Libverda, Lázně Bělohrad, Třeboň, Lázně Teplice nad Bečvou nebo Lázně Jáchymov. Příkladem takové nabídky je relaxační pobyt pro seniory na Šumavě. Zájezd na šest nocí obsahuje ubytování ve tříhvězdičkovém hotelu s polopenzí (formou bufetových stolů), jedenkrát za pobyt káva se zákuskem zdarma, volný vstup do wellness a fitness areálu po celý den, půjčení holí pro nordic walking zdarma a elektronicky hlídané parkoviště. Mezi výhody zájezdu patří možnost jednolůžkového pokoje bez příplatku, 10 procent sleva na rehabilitační procedury, cestovní pojištění a pojištění proti stornování zájezdu

⁵⁸ Cestování pro seniory. *Pobyty pro seniory*. [online] [cit. 2012-03-03] <<http://www.cestovaniproseniory.cz/pobyty-pro-seniory/>>

v ceně a zvíře v hotelu zdarma. Cena zájezdu začíná na 695 korunách za osobu za noc. Do ceny není zahrnuta doprava. Záleží na klientovi, zda použije dopravu vlastní (za vlastní náklady) nebo využije služeb Českých drah. Pro využití Českých drah jako dopravního prostředku nabízí cestovní kancelář poukázky na přepravu účastníků seniorských pobytů, zvýhodněnou cenu pro trasu Praha – Železná ruda – Praha a jednotnou cenu zpáteční jízdenky (výhodné pro cesty na větší vzdálenost).⁵⁹

Lázeňské pobyty jsou určeny pro seniory, kteří mají problémy s pohybovým ústrojím (v jiných případech se doporučují už zmíněné relaxační a ozdravné pobyty). Doporučují se i z důvodu přítomnosti minerálních pramenů, díky jejich blahodárným účinkům. Pobyty se nejčastěji uskutečňují v Karlových Varech, Luhačovicích, Teplicích a Mariánských lázních. Příkladem takového pobytu je regenerační pobyt pro seniory v hotelu v Mariánských lázních. Balíček obsahuje ubytování ve čtyřhvězdičkovém hotelu s polopenzí (forma bufetových stolů) a jednu proceduru denně dle individuální volby (klasická částečná masáž, perličková koupel, sauna, solárium, plynová obálka). Pobyt musí být minimálně na pět nocí a cena za osobu a noc se pohybuje od 1 210 korun. Cestovní kancelář zaručuje zvíře v hotelu a parkování u hotelu zdarma, cestovní pojištění včetně pojištění proti stornování zájezdu zdarma a možnost využití určitých slev při použití Českých drah jako dopravy na místo pobytu.⁶⁰

Víkendové pobyty jsou výhodné z důvodu relaxace a seznámení se s vrstevníky. Cestovní kancelář OK Tours nabízí pobyty tohoto typu v nejrůznějších koutech České republiky. Senior si může vybrat pobyt v blízkosti svého bydliště a zbaví se dlouhého cestování. Nabídka víkendových zájezdů se odvíjí od zájezdů zaměřených na relaxaci, lázeňství nebo pobytů na horách. Jako příklad cestovní kancelář uvádí nabídku víkendového pobytu v lázních Luhačovice. Balíček je zaměřený na relaxační program a obsahuje ubytování ve tříhvězdičkovém hotelu (cena od 970 korun za osobu za noc), polopenzi a

⁵⁹ Cestování pro seniory. *Pobyty pro seniory*. [online] [cit. 2012-03-03]
<<http://www.cestovani-pro-seniory.cz/pobyty-pro-seniory/>>

⁶⁰ Cestování pro seniory. *Lázeňské pobyty pro seniory*. [online] [cit. 2012-03-03]
<<http://www.cestovani-pro-seniory.cz/lazenske-pobyty-pro-seniory/>>

relaxační program (částečná masáž, suchá uhličítá koupel, rašelinový obklad – vždy jednou za pobyt a hodina v bazénu). Cestovní kancelář dále zaručuje pobyt zvířete na hotelovém pokoji zdarma, vstup do hotelového fitness zdarma a cestovní pojištění včetně pojištění storna zájezdu zahrnuté v ceně. Dopravu si každý účastník zájezdu zařizuje sám, v případě využití Českých drah cestovní kancelář zajišťuje různé možnosti slev (cena pobytu dopravu nezahrnuje).⁶¹

Cestovní kancelář OK Tours se při svých kulturních pobytech zaměřuje hlavně na Prahu jako na místo, kde je nejvíce možností kulturních programů. Jako další místo pro kulturní vyžití, cestovní kancelář nabízí pobyty ve Vysokém nad Jizerou. Kulturní pobyty pro seniory zahrnují vstupenky na různé koncerty, divadelní představení, výstavy, festivaly a také tematické vycházky a akce s odborným výkladem. Typem takového nabízeného pobytu je zájezd pro seniory na kulturní akce v Praze. Balíček obsahuje ubytování ve tříhvězdičkovém hotelu (minimálně 2 noci) se snídaní a jednu vstupenku na divadelní představení dle výběru (Národní divadlo, Divadlo na Jezerce, Divadlo na Vinohradech, Fidlovačka, Karlínské divadlo, Divadlo ABC atd.) nebo na jinou kulturní akci (například prohlídka Veletržního paláce, Anežského kláštera, Šternberského paláce nebo Schwarzenberského paláce). Cena za noc a za osobu se pohybuje od 665 korun. Cestovní kancelář zaručuje jednolůžkový pokoj v hotelu bez příplatku, cestovní pojištění včetně pojištění storna v ceně pobytu a určité slevy od Českých drah při využití jejich služeb jako dopravy na místo pobytu (cena balíčku dopravu nezahrnuje).⁶²

⁶¹ Cestování pro seniory. *Víkendové pobyty pro seniory*. [online] [cit. 2012-03-03] <<http://www.cestovaniproseniory.cz/vikendove-pobyty-pro-seniory/>>

⁶² Cestování pro seniory. *Kultura v Praze pro seniory*. [online] [cit. 2012-03-03] <<http://www.cestovaniproseniory.cz/kultura-v-praze/>>

7.3 Speciální slevy cestovních kanceláří na zájezdy pro seniory

Cestovní kanceláře, které nejsou zařazeny do určitého programu Evropské unie nebo České republiky, týkající se zvýhodněných programů cestování pro seniory, mohou vytvořit slevy na zájezdy pro tuto věkovou kategorii, která je však tvořena na úkor výnosů dané cestovní kanceláře. Výnosy cestovní kanceláře se ale nemusí setkat s úbytkem. Daná sleva může přilákat více zákazníků, a tak se výnosy mohou, i při dotování zájezdu z peněz cestovní kanceláře, zvyšovat. Jako příklad je v oddílech této podkapitoly uvedena první cestovní kancelář České republiky Čedok a opět cestovní kancelář Quality Tours.

7.3.1 CK Čedok

Cestovní kancelář Čedok a. s. je původní českou cestovní kancelář, která se na trhu v České republice objevila už v roce 1920. Domovským sídlem kanceláře je Praha, můžeme ale najít po celé České republice mnoho jejích poboček. Předmětem podnikání cestovní kanceláře Čedok je mimo jiné provozování cestovní kanceláře, směnárny, hostinské činnosti, prodeje zboží a služeb, ubytovacích služeb, silniční motorové osobní dopravy, zprostředkovatelské činnosti v oblasti obchodu a služeb, vydavatelské a nakladatelské činnosti. Čedok se zaměřuje na výjezdový a domácí cestovní ruch, podporu provizního prodeje, zřizování nízkonákladových poboček v nákupních centrech a na prodej přes internet. V poslední době se cestovní kancelář Čedok nejvíce zabývá kongresovým a incentivním cestovním ruchem, které jí udržují přední postavení na trhu.⁶³

Čedok na své zájezdy poskytuje řadu slev, jako je například sleva za včasný nákup, sleva na dítě a sleva pro seniory. Seniorské slevy se počítají ze základní ceny pobytového zájezdu a dosahují až 30 procent. Slevy se vztahují pouze na vybrané ubytovací kapacity a jsou určeny lidem ve věku nad 55 let.

⁶³ Cestovní kancelář Čedok. *Historie*. [online] [cit. 2012-03-04] <<http://www.cedok.cz/cedok/historie.aspx>>

Veškeré informace se klienti nejlépe dozvědí navštívením jedné z mnoha poboček cestovní kanceláře Čedok nebo zavoláním na její bezplatnou linku. Sleva platí pro jednoho seniora při ubytování ve dvou nebo vícelůžkovém pokoji společně s jeho doprovodem, který už ale platí běžnou ceníkovou cenu (i když se jedná o dalšího seniora). Osoba čerpající seniorskou slevu ji nemůže kumulovat společně s jinými slevovými programy. Doprovázející osoby však mohou čerpat slevu za včasný nákup. Seniorské slevy se zpravidla týkají prvních prosincových a lednových pobytů, v případě letních pobytů se jedná o termíny začátkem června a koncem září. V roce 2012 si cestovní kancelář Čedok připravila speciální nabídku pro seniory, která se týká destinací ve Středozezemním moři (Turecko, Řecko, Kypr, Španělsko). Zájezdy se pohybují od 8 990 korun a mimo jiné zahrnují leteckou dopravu z Prahy do vybrané destinace a zpět včetně všech poplatků, ubytování ve vybraném hotelu s polopenzí (zahrnující konzumaci vody a vína každý den) nebo s programem all inclusive, transfer z letiště do hotelu a zpět, celodenní výlet po ostrově, služby česky mluvícího delegáta, pojištění na cesty a pobyt a každodenní lékařskou péčí při pobytu. Všechny hotely, které jsou nabízeny se seniorskými slevami, jsou zařízeny dle jejich ohodnocení pomocí hvězdiček, nacházejí se v blízkosti moře nebo přímo u pláže a jejich součástí je i venkovní bazén.⁶⁴

7.3.2 CK Quality Tours

Cestovní kancelář Quality Tours s. r. o. nabízí svým klientům seniorům mimo zájezdů dotovaných španělskou vládou i jinak výhodné zájezdy. Podmínkou je vstoupení do věrnostního programu cestovní kanceláře Klub 55+. Členem se může stát každá soukromá osoba ve věku 55 let a více. Výhodou členství v Klubu 55+ je, že členové dostávají speciální slevy na zájezdy po celý rok, dle výše celkové katalogové ceny zájezdu (od 3 až po 15 procent), nemusí platit příplatek za osoby mladší 55 let u vybraných zájezdů, mají přednostní právo na rezervaci a výběr zájezdu naší nabídky, mají možnost vyhrát zájezd a další hodnotné ceny ve slosování cestovní kanceláře, mohou si vybrat z celé

⁶⁴ Cestovní kancelář Čedok. *Slevy zájezdů*. [online] [cit. 2012-03-04] <<http://www.cedok.cz/slevy/#2095>>
Informace od pracovníka cestovní kanceláře Čedok.

řady zájezdů cenově a programově zvýhodněných pro seniory atd. Členství je počítáno na dobu neurčitou.⁶⁵

Členové Klubu 55+ si mohou vybrat ze zájezdů na Kypr (od 10 990 korun), do španělské Costa Bravy, Andalusie a Mallorcy (od 9 900 korun), do italské Neapole a na Sicílii (od 9 990 korun) a do portugalské Madeiry (od 14 990 korun). Ceny zájezdů obsahují zpáteční letenku včetně občerstvení, tak a poplatků, transfer do hotelu a zpět na letiště, ve všech destinacích 7 nocí ve tří, až pěti hvězdičkových hotelech dle individuálního výběru, polopenzi nebo plnou penzi, služby česky nebo slovensky hovořícího delegáta, zákonné pojištění cestovní kanceláře proti úpadku a jeden polodenní nebo celodenní výlet dle výběru. Klient si může přikoupit fakultativní výlety (na každý den je připraven jeden) nebo pojištění léčebných výloh včetně pojištění pro případ stornování zájezdu. Vybavení hotelů a hotelových pokojů odpovídá dle standardů jejich označení hvězdičkami, jsou umístěné v klidných částech destinací a jedná-li se o přímořská letoviska, nacházejí se hotely přímo nebo v blízkosti pláží. V každém hotelu je k dispozici péče lékaře po celý den.⁶⁶

7.4 Vyhodnocení analýzy

Na českém trhu cestovního ruchu působí i takové cestovní kanceláře, které se určitým způsobem zabývají cestováním seniorů. Tvoří a nabízejí takovým lidem speciální balíčky zájezdů za zvýhodněné ceny. Celkový zájezd musí být přizpůsoben pokročilému věku jeho účastníků, to znamená, že hotel by se měl nacházet v klidnější lokalitě bez obtížného terénu v okolí, vybavení hotelu by mělo obsahovat prvky usnadňující seniorům pohyb (výtahy, bezbariérová zařízení), měla by být dostupná celodenní lékařská péče apod. Balíček zájezdu pro starší věkové kategorie obvykle obsahuje i různé výlety. Ty by měly být formovány tak, aby nebyly nijak fyzicky náročné. Také doprava na dovolenou a zpět by měla být pohodlná a přizpůsobená těmto lidem (např. asistence na letišti nebo doprava přímo z místa bydliště klienta).

⁶⁵ Quality Tours. *Klub 55+*. [online] [cit. 2012-03-04] <http://www.qualitytours.cz/KLUB_55/>

⁶⁶ Quality Tours. *Výběr destinace pro seniorské zájezdy*. [online] [cit. 2012-03-04] <<http://www.qualitytours.cz/zajezdy/?catalogueid=5>>

Při samotném výběru dovolené pro seniory je podstatným hlediskem volba destinace a typ zájezdu. Většina cestovních kanceláří se totiž zaměřuje při tvorbě takto specializovaných zájezdů pouze na Českou republiku anebo na zahraničí. Specializují se často i dle určitého typu zájezdu a to na zájezdy relaxační, poznávací, lázeňské, turistické atd. Po vymezení si těchto požadavků je problém nalezení vhodné dovolené dost zjednodušen a výběr se zúží na menší množství nabídek cestovních kanceláří. Záleží ale také na způsobu výběru dovolené pro seniory. Nejsnazší je v dnešní době použití internetu. Lidé starších věkových kategorií však neumí s internetem pracovat, a tak se spoléhají na nabídky uvedené v médiích a osobní návštěvu v dané cestovní kanceláři.

Provedená analýza nabídek pro seniory vybraných cestovních kanceláří, rozčlenila nabídky na zahraniční dovolenou nebo na dovolenou v regionech České republiky. Z pohledu zahraniční dovolené má nejrozsáhlejší a nejkvalitnější nabídku zájezdů cestovní kancelář Quality Tours. Ceny zájezdů pro seniory má všechny cenově zvýhodněné a dokonce osoba starší věkové kategorie nemusí platit příplatek za jednolůžkový pokoj, v případě, že cestuje sám. Zájezdy jsou situované do oblasti Středozemního moře a většinou se jedná o poznávací a relaxační pobyty. Pokud se senior zajímá o dovolenou na území České republiky, nejrozsáhlejší výběr takových zájezdů nabízí cestovní kancelář OK Tours. Klient si může zvolit jakýkoliv z regionů a na výběr má celou řadu programů, kterými si může svůj pobyt zpříjemnit. Cestovní kancelář OK Tours nabízí jak zájezdy relaxační a poznávací, tak i lázeňské, horské nebo kulturní. Senior jako jednotlivec i v případě této cestovní kanceláře nemusí platit příplatek za jednolůžkový pokoj. Odradit klienta může pouze to, že tato cestovní kancelář nezajišťuje dopravu na místo pobytu. Vynahrazuje to ale slevami na dopravu prostřednictvím Českých drah. Ceny zájezdů jsou opět cenově zvýhodněné. Z provedené analýzy nabídek dovolených pro seniory mají cestovní kanceláře Quality Tours a OK Tours nejlepší a nejvýhodnější nabídky.

Pro usnadnění práce se osoba starší věkové kategorie může obrátit na služby cestovních agentur, které fungují jako provizní prodejci cestovních

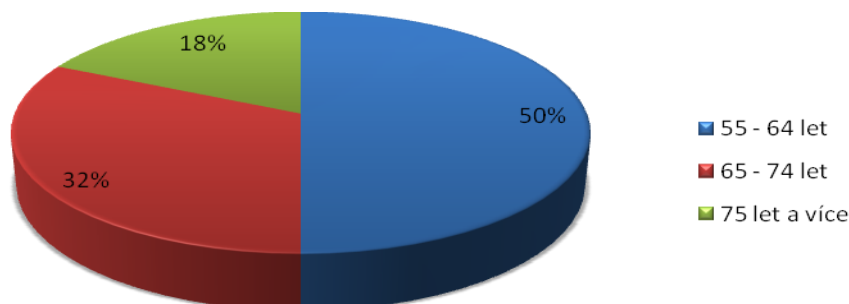
kanceláři. Zde ale člověk musí počítat s tím, že mu nebude nabídnuta veškerá nabídka cestování pro seniory, která je dostupná na českém trhu cestovního ruchu. Důvodem je, že žádná z cestovních agentur nemá podepsanou spolupráci se všemi cestovními kanceláři, které na českém trhu působí.

8. Vyhodnocení dotazníkového šetření na téma cestování českých seniorů

Dotazníkové šetření zjišťovalo cestovní zvyklosti u občanů České republiky starších 55 let a jejich povědomí o tzv. sociálním cestovním ruchu, resp. cestovním ruchu seniorů. Průzkum probíhal v průběhu veletrhu cestovního ruchu Holiday World, který se konal od 9. do 12. února 2012 v pražském Veletržním paláci v Holešovicích.

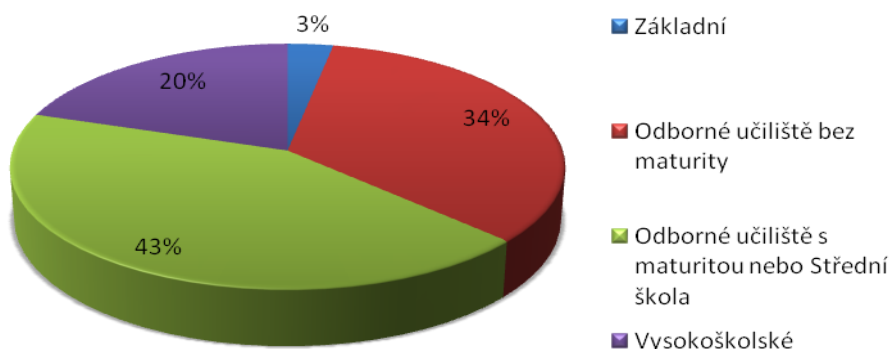
Dotazníkového průzkumu se zúčastnilo 60 lidí, z toho 40% bylo mužů a 60% bylo žen. Návštěvníci veletrhu byli dotazováni náhodně. Věkové kategorie účastníků šetření a jejich dosažené vzdělání bylo následující:

Graf 4: **Věk**

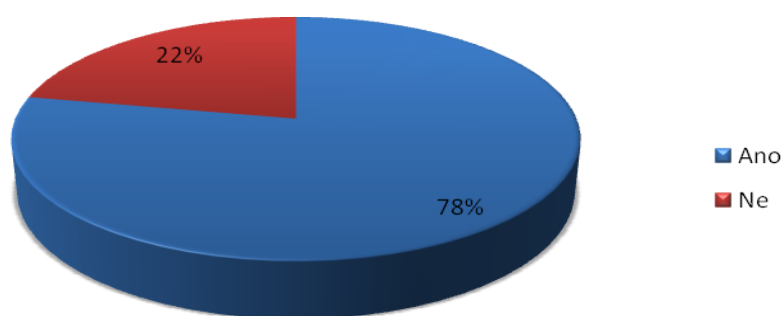
Mezi dotazovanými lidmi jich bylo nejvíce ve věku mezi 55 a 64 lety. Celkem jich bylo 50 procent neboli 30 osob. O dalších 50 procent se podělily osoby ve věku mezi 65 a 74 lety (19 osob) a osoby ve věku 75 let a více (11 osob). Z pohledu vzdělání dosáhlo 43 procent z dotazovaných (26 osob) maturity, 34 procent (20 osob) výučního listu, 20 procent (12 osob) vysokoškolského titulu a pouhé 3 procenta (2 osoby) měly ukončené pouze základní vzdělání.

Graf 5: Dosažené vzdělání

První otázka zjišťovala, zda dotazovaní lidé cestují, a to jak do zahraničí, tak i po České republice. Většina dotazovaných odpověděla kladně (78 procent), zbytek odpovědí byl záporný. Otázka byla filtrační. Pokud respondent odpověděl záporně, zodpověděl pouze už jen otázku následující. Kladně odpovídaly nejvíce ženy, osoby s ukončeným středoškolským vzděláním a osoby ve věku 55 až 64 let.

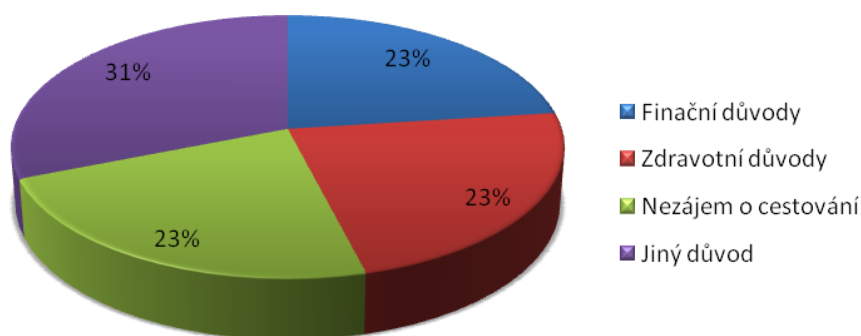
Graf 6: Cestujete?

Druhá otázka náležela pouze respondentům, kteří odpověděli na první otázku záporně. Nejvíce byly mezi nimi ženy, osoby s vysokoškolským vzděláním a lidé ve věku 55 až 64 let. Důvody, proč lidé necestují, byly

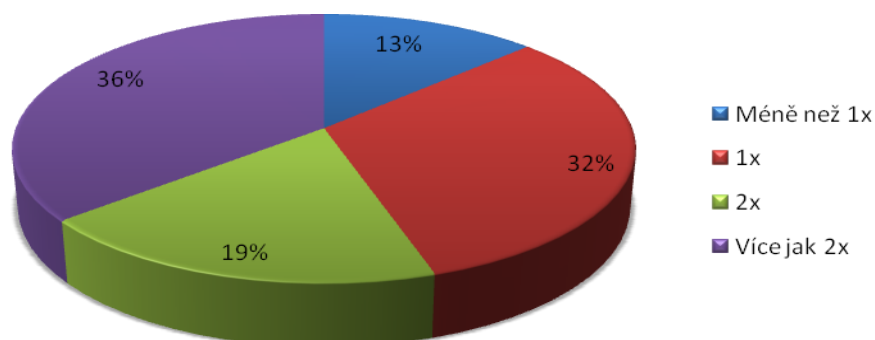
poměrně vyrovnané. Nejvíce dotazovaných osob (31 procent) udalo jiný důvod, než byl v nabídce odpovědí. Jednalo se o necestování z důvodu hlídání domácího zvířete nebo o nulovou potřebu cestovat.

Graf 7: **Důvod k necestování**

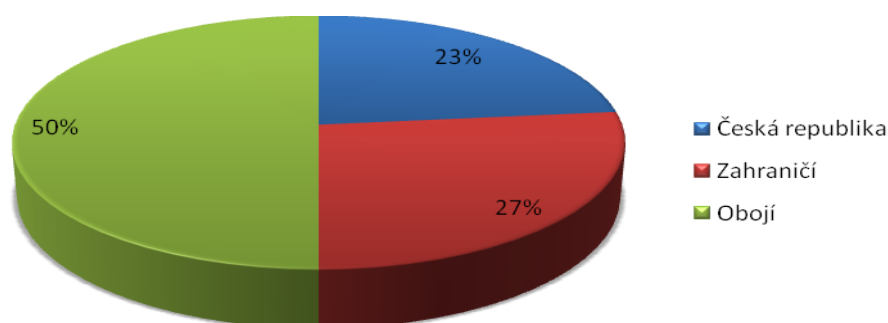
Následující otázky už tedy patřily respondentům, kteří v první otázce odpověděli kladně. Třetí otázka se dotazovala na počet cest za účelem strávení dovolené během jednoho kalendářního roku. Bylo zjištěno, že nejvíce respondentů (17 osob) cestuje za účelem dovolené více jak dvakrát ročně a jedná se nejvíce o ženy, osoby vysokoškolsky vzdělané a osoby ve věku od 55 do 64 let.

Graf 8: Počet cest za účelem dovolené během roku

Dále bylo dotazováno, zda respondenti cestují více do zahraničí, po České republice nebo využívají obě volby. Přesně 50 procent (21 osob) z celkového počtu dotazovaných lidí odpovědělo, že preferují jak dovolenou v zahraničí, tak v České republice. O dalších 50 procent se podělili lidé, kteří preferují cestování do zahraničí (16 osob) a po České republice (8 osob). Variantu cestování do obou cílových míst nejvíce zodpovídaly ženy, středoškolsky vzdělaní lidé a osoby ve věku mezi 55 a 64 roky.

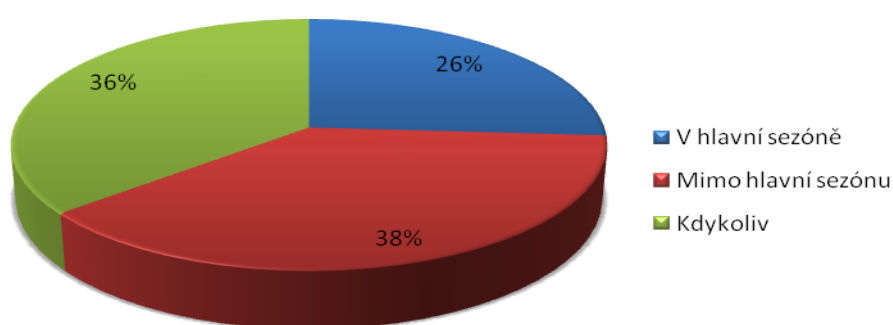
Graf 9: Preference cílových míst

Následující otázka se týkala období, kdy dotazovaní nejčastěji cestují na dovolené. Na výběr byla hlavní letní sezóna, období mimo hlavní letní sezónu a volba, kdy na období dotazovanému nezáleželo. Dle výsledků dotazování lidí

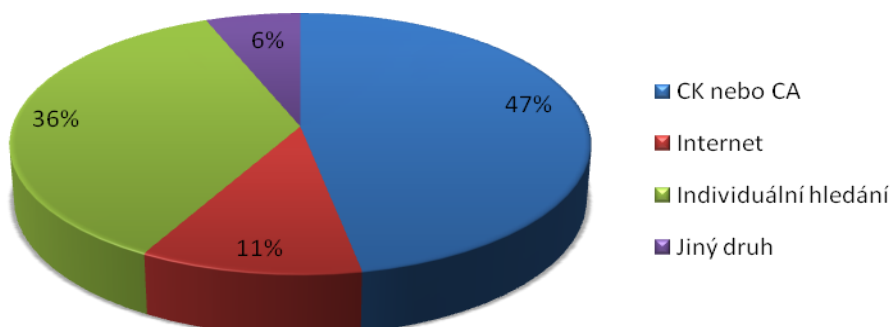
nejčastěji cestují mimo hlavní letní sezónu (38 procent) anebo jim na období nezáleží (36 procent). Nejméně lidí využívá ke svým dovoleným hlavní letní sezónu (26 procent). Variantu cestování mimo hlavní letní sezónu si nejvíce vybíraly ženy, lidé středoškolsky a vysokoškolsky vzdělaní a lidé ve věku 55 až 64 let.

Graf 10: Nejčastější období realizace dovolené

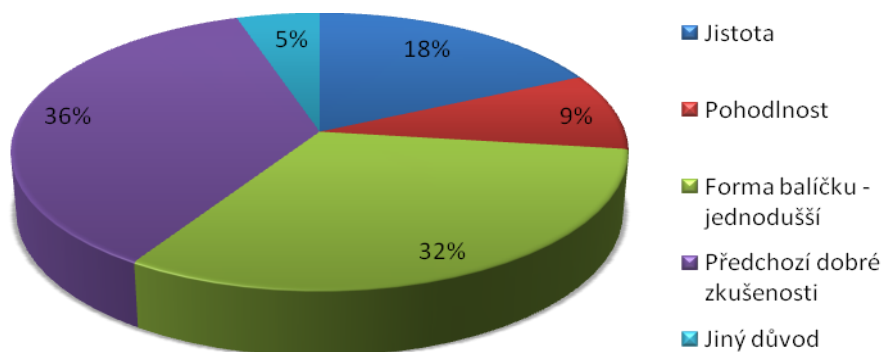
Další otázka se dotazovala, prostřednictvím koho respondenti svoje cesty za dovolenou realizují. Pomoc cestovní kanceláře nebo cestovní agentury si vybírá 47 procent z dotazovaných. Další nejvíce volenou pomocí je individuální hledání dovolených (36 procent), Internet (11 procent) a jiný druh pomoci (6 procent), kde byly uvedeny dovolené zařízené zaměstnavatelem nebo prostřednictvím Klubu českých turistů. Služby cestovních kanceláří nebo cestovních agentur nejvíce využívají ženy, lidé s ukončenou střední školou s maturitou a osoby ve věku mezi 55 a 64 roky.

Graf 11: Nejčastěji využitá pomoc pro realizaci dovolené

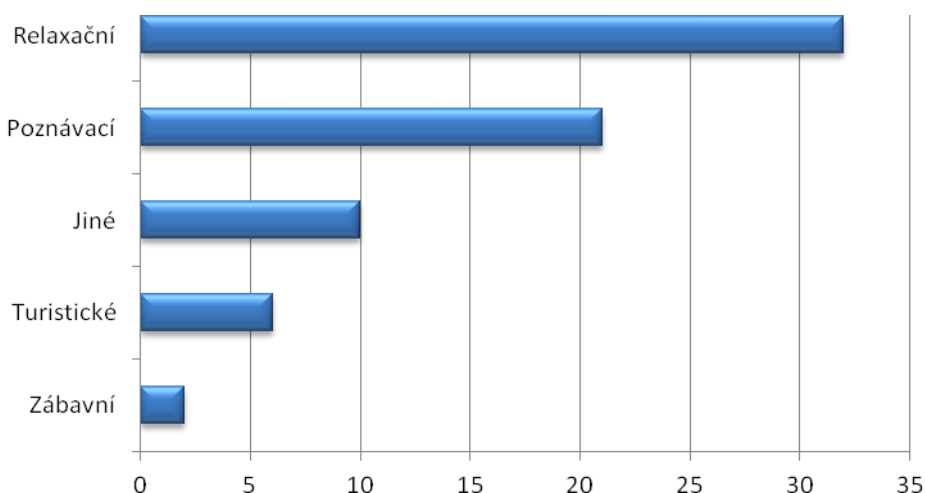
Další otázka byla určena pouze těm respondentům, kteří v otázce předchozí zvolili jako odpověď cestovní kancelář nebo cestovní agenturu. Otázka směřovala na důvod, proč si lidé vybírají služby cestovních kanceláří nebo agentur. Nejčastějším (36 procent) důvodem byly předchozí dobré zkušenosti se službami těchto organizací. Dále následoval důvod zjednodušení práce – vše je v balíčku, pocit jistoty, pohodlnost a jiné důvody (např. rodinný příslušník jako pracovník v CK nebo CA). Předchozí dobré zkušenosti nejčastěji uváděli muži, lidé buď s výučním listem, nebo maturitou, lidé v rozmezí 65 až 74 let a lidé starší 75 let.

Graf 12: Důvod využití služeb CK nebo CA

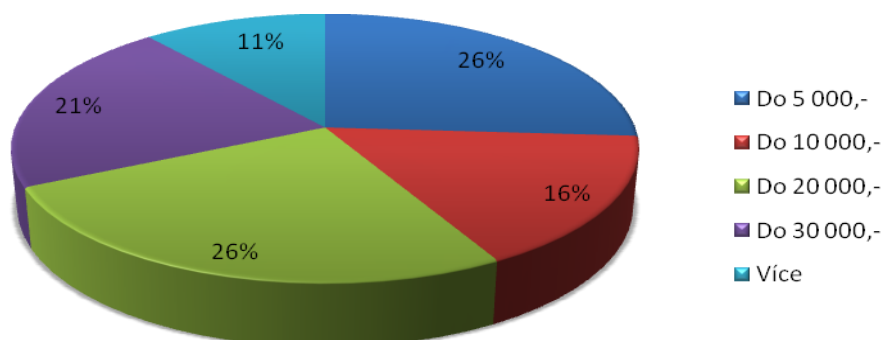
Následující graf zobrazuje nejoblíbenější typy dovolených dotázaných respondentů. U této otázky mohli respondenti označit více daných možností anebo si zvolit svůj vlastní preferovaný typ dovolené, pokud nebyl v nabídce. Mezi jinými typy preferovaných dovolených se objevily lázeňské pobyty (zvolilo 5 osob), pobyty za účelem nákupů (zvolily 4 osoby), nebo pracovní cesty (zvolila jedna osoba).

Graf 13: Nejvíce preferované typy dovolených

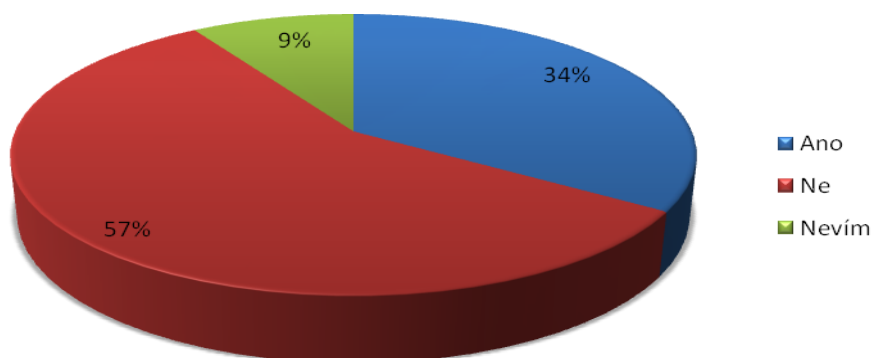
Poslední otázka ohledně cestovních zvyklostí lidí starší věkové kategorie se zabývala finančními prostředky vynaloženými na jednu dovolenou. Zde se dotazovaní rozdělili na dvě skupiny, které stejným počtem zvolili danou možnost. Jedná se o osoby, které vynaloží za svou dovolenou finanční prostředky do výše 5 000 korun (12 osob) a osoby, které vynaloží částku do 20 000 korun. Mezi těmito respondenty se nejvíce objevovaly ženy, osoby s výučním listem a maturitou, osoby ve věku 55 až 64 let a ve věku vyšším než 75 let.

Graf 14: Výše finančních prostředků vynaložených na dovolenou

Následující otázky se týkají zjištění, zda respondenti znají nebo už se setkali s pojmem sociální cestovní ruch, resp. cestovní ruch seniorů. Velká většina (57 procent) z dotázaných osob uvedla, že o sociálním cestovním ruchu, resp. cestovním ruchu seniorů nikdy neslyšela. Kladnou odpověď si vybralo 34 procent lidí (16 osob). Nejčastěji volily zápornou možnost ženy, lidé středoškolsky vzdělaní a lidé ve věku 55 až 64 let. O existenci tohoto druhu cestovního ruchu věděli nejvíce muži.

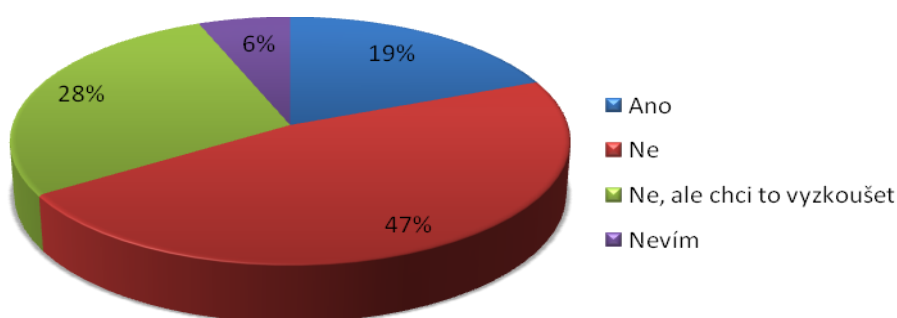
Graf 15: Vědomost o existenci cestovního ruchu seniorů

Další otázka zjišťovala vědomost respondentů o tom, zda už nějaký zájezd, speciálně vytvořený pro seniory, absolvovali. Jak už vyplývá z výsledků minulé otázky, tak velká většina (47 procent) z dotazovaných žádnou takovou

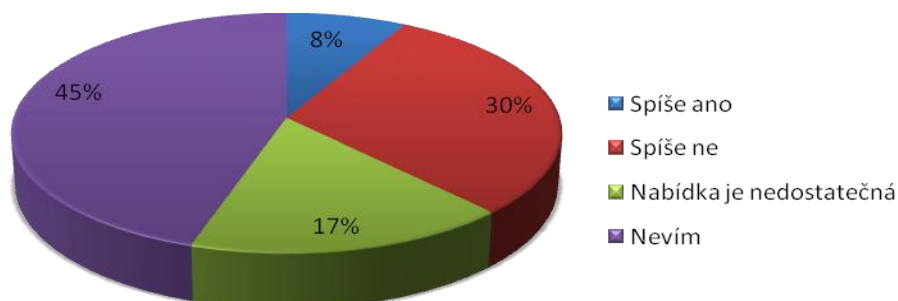
cestu neabsolvovala. Druhá nejpočetnější (28 procent) skupina byla ta, která by určitě chtěla někdy v budoucnu takovou formu dovolené vyzkoušet. Nejvíce zvolenou odpověď nejčastěji využily ženy, osoby s vystudovaným odborným učilištěm bez maturity a osoby ve věkovém rozmezí od 55 do 64 let.

Graf 16: Účast na zájezdu specializovaném pro seniory

Poslední otázka dotazníkového šetření zjišťuje, zda si respondenti myslí, že cestovní kanceláře a cestovní agentury nabízejí dostatek zájezdů speciálně vytvořených pro seniory. Necelá polovina (45 procent) z dotazovaných lidí nemá žádnou představu o tom, zda je na trhu cestovního ruchu dostatek takto specializovaných nabídek. Celých 30 procent lidí si myslí, že nabídka těchto zájezdů spíše není, 17 procent tvrdí, že nabídka je nedostatečná a pouze 8 procent si myslí, že takových nabídek zájezdů je dostatek. Nevědomost o nabídce zájezdů označily nejvíce ženy, lidé s výučním listem a lidé ve věku od 55 do 64 let.

Graf 17: Představa o dostupné nabídce zájezdů pro seniory

Účelem dotazníku bylo zjistit, jaké mají čeští lidé ve věku 55 a víc cestovní zvyklosti a zda si jsou vědomi, že na trhu cestovního ruchu existuje nabídka speciálně vytvořená pro seniory. Protože byly otázky průzkumu dotazovány při konání veletrhu cestovního ruchu, bylo jasné, že velká většina lidí bude pravidelně cestovat. Díky vyšším finančním prostředkům starších lidí na rozdíl od let minulých, se zvyšuje jejich možnost cestovat za rok častěji než jen jednou. Z pohledu vynaložených finančních prostředků ale v naší společnosti existují dva typy seniorů a to tací, kteří si mohou dovolit dovolenou dražší a tací, pro které je vynaložení více jak 5 000 korun nepředstavitelné. Možná i díky omezeným možnostem cestování do zahraničí v minulém režimu, se stále více zvyšuje zájem o cestování do zahraničí, a to i ze strany lidí starší věkové kategorie. Dle výsledků dotazníkového šetření bylo dále zjištěno, že senioři už nevyhledávají jenom zájezdy konané mimo hlavní letní sezónu a v oblíbě mají stále nejvíce zájezdy zaměřené na relaxaci. Pro výběr dovolených nejraději využívají služeb cestovních kanceláří a cestovních agentur, tak jak tomu bylo i v letech minulých. Právě díky minulým dobrým zkušenostem senioři cestovním kancelářím a cestovním agenturám věří a vrací se k nim. Nejdůležitějším zjištěním průzkumu je, že senioři v podstatě vůbec nevědí o možnosti koupě zájezdů, které pro seniory speciálně vytvořeny, a tím pádem netuší, že existuje přímo typ cestovního ruchu, který je zaměřený právě na ně.

ZÁVĚR

Cílem práce bylo charakterizovat vliv stárnutí populace na cestovní ruch. Nejprve bylo důležité potvrdit, zda je stárnutí lidské populace opravdu fenoménem dnešní doby. Mnoho prognóz zabývajících se touto problematikou tvrdí, že lidstvo v celosvětovém měřítku stárne. Důvodem je jak snížení natality a mortality, tak stárnutí početně velice silných ročníků. V polovině 21. století má být na světě více osob starších věkových kategorií než osob ve věku do 15 let. Dle těchto skutečností bylo možné potvrdit, že stárnutí lidské populace je opravdu fenoménem dnešní doby.

Přibývání osob starší věkové kategorie se odráží v mnoha oblastech ekonomiky států, mimo jiné i v cestovním ruchu. Aby bylo možné pochopit přání, potřeby a požadavky lidí seniorského věku, bylo potřeba si tyto osoby charakterizovat. Nejdůležitějším faktem je, že za seniora se nepovažuje pouze člověk, který už pobírá starobní důchod. V cestovním ruchu se produkty a služby pro seniory nabízí i lidem starším 55 let. I tito lidé už mají svá specifická přání a potřeby. Pokud chtějí subjekty na straně nabídky cestovního ruchu u těchto osob uspět, musí neustále tyto přání a potřeby zjišťovat a přizpůsobovat jim svou nabídku. Na seniory by se nemělo hledět jako na osoby, které mají své zažité stereotypy. Dnešní lidé starších věkových kategorií se chtějí aktivně zapojovat do života a to už díky svému dostatečnému množství volného času, i dostatku finančních prostředků.

I když na trhu cestovního ruchu existuje celá řada nabídek zájezdů specializovaných pro seniory, měly by se tyto stávající produkty stále zdokonalovat a rozšiřovat o některé služby. Takové služby by mohly zahrnovat širší aspekty poznávání kulturně-historických památek, vzdělávací aspekty nebo pohybové aktivity. Nabídka pro seniory by měla být přizpůsobena i jejich problémům při pohybu a dalším speciálním potřebám, jako je například stravování. Celou touto problematikou cestovního ruchu seniorů se zabývá nová forma turismu, a to sociální cestovní ruch, který se snaží vyřešit problémy s cestováním nejen seniorů, ale také rodin s dětmi, mladých lidí a osob

s tělesným handicapem. O sociální cestovní ruch v současné době zajímá mnoho států. Například Evropská unie vytvořila tzv. *Projekt Calypso*, který má podporovat mimo sezónní cestovní ruch ve státech náležících Evropské unii a má zpřístupnit cestování pro všechny osoby, kterými se sociální cestovní ruch zabývá. Z pohledu výhradně cestovního ruchu pro seniory, existuje řada programů (např. *Europe Senior Tourism*) určitých států, které mají přilákat seniory. Tím, že osoba starší věkové kategorie stráví dovolenou v dané zemi prostřednictvím takového určitého programu, zajišťuje této zemi cestovní ruch mimo sezónu, se kterou souvisí i nižší úroveň nezaměstnanosti v tomto období.

Cestovní kanceláře v České republice nabízejí v dnešní době celkem uspokojující množství produktů a služeb určených pro seniory. V porovnání s cestovními kancelářemi zemí Evropské unie, je ale tato nabídka stále malá a je potřeba jí více rozšířit. Největším problémem cestovního ruchu seniorů v České republice je, že většina osob starší věkové kategorie neví o tom, že takové nabídky, specializované přímo jim, na českém trhu existují. Starý člověk nejvíce sleduje nabídky v různých médiích a nechá se jimi dost často ovlivnit. Tímto faktem by se měly cestovní kanceláře řídit a marketingově mnohem více podpořit nabídku určenou právě pro seniory. Starší věková kategorie lidí je pro ně vidinou velice lukrativní a stálé klientely.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

BURCIN, B., KUČERA, T. Demografie. *Nová kmenová prognóza populačního vývoje České republiky (2003 – 2065)*. 2004, roč. 46, č. 2, s. 100 -111.

ČERTÍK, M. a kol. *Cestovní ruch: vývoj, organizace a řízení*. 1. vyd. Praha: OFF, 2001. 352 s. ISBN 80-238-6275-8.

GRUBEROVÁ, B. *Gerontologie*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 1998. 86 s. ISBN 80-7040-2860-5.

HAŠKOVCOVÁ, H. *Fenomén stáří*. 2. vyd. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. 365 s. ISBN 978-80-87109-19-9.

JAKUBÍKOVÁ, D. *Marketing v cestovním ruchu*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009. 288 s. ISBN 987-80-247-3247-3.

JENÍČEK, V., FOLTÝN J. *Globální problémy světa v ekonomických souvislostech*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 2010. 324 s. ISBN 978-80-7400-326-4.

MAHROVÁ, G., VENGLÁŘOVÁ, M. a kol. *Sociální práce s lidmi s duševním onemocněním*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008. 176 s. ISBN 978-80-247-2138-5.

PALATKOVÁ, M. *Marketingová strategie destinace cestovního ruchu*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2006. 341 s. ISBN 80-247-1014-5.

PETRŮ, Z. *Základy ekonomiky cestovního ruchu*. 1. vyd. Praha: Idea servis, 1999. 107 s. ISBN 80-85970-29-5.

RYGLOVÁ, K., BURIAN, M., VAJČNEROVÁ, I. *Cestovní ruch – podnikatelské principy a příležitosti v praxi*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011. 216 s. ISBN 978-80-247-4039-3.

VYSEKALOVÁ, J. a kol. *Chování zákazníka*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011. 360 s. ISBN 978-80-247-3528-3.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

BELEJOVÁ, M. Czech tourism. *Trendy cestovního ruchu v Evropě* [online] 2003 [cit. 2012-02-23]. Dostupné z WWW <<http://www.czechtourism.cz/files/statistiky/etctrendy.pdf>>

BERÁNKOVÁ, Kateřina. Ministerstvo práce a sociálních věcí. *ČR se připravuje na stárnutí populace* [online] 14. 11. 2005 [cit. 2012-02-21]. Dostupný z WWW <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/2143/141105a.pdf>>

Calypso [online] 2. 9. 2009 [cit. 2012-02-25]. Dostupný z WWW <http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/tourism/social-tourism/calypso/index_en.htm>

Cestování pro seniory. *Kultura v Praze pro seniory*. [online] [cit. 2012-03-03]. Dostupné z WWW <<http://www.cestovaniproseniory.cz/kultura-v-praze/>>

Cestování pro seniory. *Lázeňské pobyty pro seniory*. [online] [cit. 2012-03-03]. Dostupné z WWW <<http://www.cestovaniproseniory.cz/lazenske-pobyty-pro-seniory/>>

Cestování pro seniory. *O projektu*. [online] [cit. 2012-03-03]. Dostupné z WWW <<http://www.cestovaniproseniory.cz/o-projektu/>>

Cestování pro seniory. *Pobyty pro seniory*. [online] [cit. 2012-03-03]. Dostupné z WWW <<http://www.cestovaniproseniory.cz/pobyty-pro-seniory/>>

Cestování pro seniory. *Víkendové pobyty pro seniory*. [online] [cit. 2012-03-03]. Dostupné z WWW <<http://www.cestovaniproseniory.cz/vikendove-pobyty-pro-seniory/>>

Cestovní kancelář Čedok. *Historie*. [online] [cit. 2012-03-04]. Dostupné z WWW <<http://www.cedok.cz/cedok/historie.aspx>>

Cestovní kancelář Čedok. *Slevy zájezdů*. [online] [cit. 2012-03-04]. Dostupné z WWW <<http://www.cedok.cz/slevy/#2095>>

Cestovní kancelář Datour. *Senior programy*. [online] [cit. 2012-02-29]. Dostupné z WWW <<http://www.datour.cz/stranky/senior-programy>>

Czech tourism. *Cestování seniorů* [online] 2009 [cit. 2012-02-23]. Dostupné z WWW <http://www.czechtourism.cz/files/statistiky/clanky/09_03_09_seniorsky_cr.pdf>

Czech tourism. *Motivace k návštěvě turistických regionů v České republice* [online] květen 2004 [cit. 2012-02-27]. Dostupné z WWW <<http://www.czechtourism.cz/files/statistiky/motivaceregiony.pdf>>

Český statistický úřad. *Projekce obyvatelstva České republiky do roku 2065, Tab. 1: Základní výsledky projekce 2009* [online] 2009 [cit. 2012-02-22]. Dostupný z WWW <<http://czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/4020-09>>

Český statistický úřad. *Senioři v ČR v datech* [online] [cit. 2012-02-21]. Dostupný z WWW <[http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/110033A864/\\$File/01_kap.pdf](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/110033A864/$File/01_kap.pdf)>

Český statistický úřad. *Složení obyvatelstva podle věku a rodinného stavu* [online] [cit. 2012-02-21]. Dostupný z WWW <[http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/1D00355EB5/\\$File/400709a1.pdf](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/1D00355EB5/$File/400709a1.pdf)>

Český statistický úřad. *Vybrané demografické údaje v České republice* [online] [cit. 2012-02-21]. Dostupný z WWW <http://www.czso.cz/cz/cr_1989_ts/0101.pdf>

DLOUHÁ, P. *Evropská unie naděluje: Dovolená pro všechny!* [online] 7. 3. 2011 [cit. 2012-02-28]. Dostupné z WWW <<http://www.penize.cz/nakupy/195766-evropska-unie-nadeluje-dovolena-pro-vsechny!>>

Etický kodex cestovního ruchu [online] 3. 6. 2010 [cit. 2012-02-25]. Dostupný z WWW <<http://www.smocr.cz/cz/oblasti-cinnosti/cestovni-ruch/eticky-kodex-cestovniho-ruchu.aspx>>

Evropská populace překonala půl miliardu [online] 28. 7. 2010 [cit. 2012-02-18]. Dostupný z WWW <<http://www.euractiv.cz/socialni-politika/clanek/evropska-populace-prekonala-magickou-pul-miliardu-007768>>

Historic, current and future population by continent [online] 2000 – 2012 [cit. 2012-02-18]. Dostupný z WWW <http://www.geohive.com/earth/his_proj_continent.aspx>

Historic, current and future population of Europe [online] 2000 – 2012 [cit. 2012-02-18]. Dostupný z WWW <http://www.geohive.com/earth/his_proj_europe.aspx>

HORKÝ, Ondřej. *Demografický vývoj ve světě* [online] 22. 12. 2008 [cit. 2012-02-09]. Dostupné z WWW <http://www.rozvojovka.cz/demograficky-vyvoj-ve-svete_226_14.htm>

Informační centrum OSN v Praze. *Světová populace: Prognóza 2003* [online]. 2003 [cit. 2012-02-22]. Dostupné z WWW <<http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=930>>

KLUFOVÁ, R., NÝVLTOVÁ, J., FRANCOVÁ, V. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. *Senior tourism potential in the Czech Republic* [online] 2010 [cit. 2012-02-23]. Dostupné z WWW

<http://konference.osu.cz/cgsostrava2010/dok/Sbornik_CGS/Geografie_cestovniho_ruchu/Potencial_cestovniho_ruchu_senioru.pdf>

Kolektiv autorů Katedry cestovního ruchu VŠE v Praze. *Cestovní ruch pro všechny* [online] 2008 [cit. 2012-02-23]. Dostupné z WWW <<http://kcr.vse.cz/wp-content/uploads/2010/11/CR-pro-vsechny-publikace.pdf>>

MAŠKOVÁ, Miroslava. *Analýza: Perspektivy populačního stárnutí v Evropě* [online] 8. 11. 2005 [cit. 2012-02-18]. Dostupný z WWW <http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=201>

Ministerstvo pro místní rozvoj. *Podprogram „Cestovní ruch pro všechny“ podpoří aktivity v objemu 100 milionů korun* [online] 16. 12. 2009 [cit. 2012-02-25]. Dostupné z WWW <<http://www.mmr.cz/Pro-media/Tiskove-zpravy/2009/Podprogram--Cestovni-ruch-pro-vsechny---podpori-ak>>

Ministerstvo pro místní rozvoj. *Rok 2012 – Podprogram Cestování dostupné všem* [online] [cit. 2012-02-25]. Dostupné z WWW <<http://www.mmr.cz/Cestovni-ruch/Programy-Dotace/Narodni-program-cestovniho-ruchu/Rok-2012---Podprogram-Cestovani-dostupne-vsem>>

NOVÁK, Karel. *Počet obyvatel v ČR* [online] 20. 1. 2010 [cit. 2012-02-21]. Dostupný z WWW <<http://algin.cz/slovník/pocet-obyvatel-v-cr/>>

Nový program má podporovat znevýhodněné turisty [online] 2009 [cit. 2012-02-23]. Dostupné z WWW <<http://www.euractiv.cz/socialni-politika/clanek/novy-program-ma-podporovat-znevychodnene-turisty-006870>>

O demografii [online] [cit. 2012-02-09]. Dostupné z WWW <http://www.demografie.info/?cz_odemografii>

Population: age structure [online] 2000 – 2012 [cit. 2012-02-18]. Dostupný z WWW <http://www.geohive.com/earth/pop_agestruc.aspx>

Population: youngest and oldest countries for 2000 and 2050 [online] 2000 – 2012 [cit. 2012-02-18]. Dostupný z WWW <http://www.geohive.com/earth/pop_age.aspx>

Quality Tours. *Klub 55+*. [online] [cit. 2012-03-04]. Dostupné z WWW <http://www.qualitytours.cz/KLUB_55/>

Quality Tours. *O nás*. [online] [cit. 2012-02-29]. Dostupné z WWW <<http://www.qualitytours.cz/o-nas/>>

Quality Tours. *Seniorské zájezdy*. [online] [cit. 2012-02-29]. Dostupné z WWW <<http://www.qualitytours.cz/zajezdy/spanelsko/?CatalogueID=5>>

Quality Tours. *Výběr destinace pro seniorské zájezdy*. [online] [cit. 2012-03-04]. Dostupné z WWW <<http://www.qualitytours.cz/zajezdy/?catalogueid=5>>

Rok 2000 – rok vzniku seniorského cestovního ruchu u nás [online] [cit. 2012-02-23]. Dostupné z WWW <http://www.cot.cz/data/cesky/00_11/11_stat_2.htm>

SARKISYAN, Inna. *Populační vývoj/problém* [online] 4. 5. 2007 [cit. 2012-02-09]. Dostupný z WWW <<http://dumfinanci.cz/clanky/97-populacni-vyvoj-problem/>>

Světový etický kodex cestovního ruchu [online] [cit. 2012-02-25]. Dostupný z WWW <<http://www.cestovni-ruch.cz/zdroje/docs/kodex.htm>>

SVOBODOVÁ, K. *Analýza: Stárnutí populace podle výsledků projekce ČSÚ* [online] 25. 3. 2005 [cit. 2012-02-27]. Dostupné z WWW <http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku=&artclID=34>

ŠEDĚNKOVÁ, J. *Senioři na cestách. Jak zvládnout dovolenou bez potíží?* [online] 12. 6. 2011 [cit. 2012-02-26]. Dostupné z WWW <<http://www.toplekar.cz/archiv-clanku/seniori-na-cestach-jak-zvladnout.html>>

Vývoj počtu obyvatel ČR [online] [cit. 2012-02-21]. Dostupný z WWW <<http://www.hajduch.net/cesko/vyvoj-poctu-obyvatel>>

What is Europe Senior Tourism? [online] [cit. 2012-02-28]. Dostupné z WWW <<http://www.europesenior tourism.eu/en/queesest/>>

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam obrázků

Obr. 1: Demografické stárnutí v okresech ČR	49
---	----

Seznam tabulek

Tab. 1: Počet obyvatel světa dle kontinentů v letech 1950 - 2010 (v mil.).....	13
Tab. 2: 10 zemí světa s nejvyšším počtem obyvatel nad 65 let	14
Tab. 3: Počet obyvatel Evropy dle regionů v letech 1950-2010 (v mil.).....	15
Tab. 4: 10 států Evropy s největším podílem obyvatel starších 60 let.....	15
Tab. 5: Počet obyvatel České republiky v letech 1860 – 2010 (v tis.)	17
Tab. 6: Počet obyvatel ČR starších 65 let v letech 1991 – 2008.....	17
Tab. 7: Počet obyvatel světa dle kontinentů v letech 2020 – 2050 (v mil.).....	19
Tab. 8: 10 zemí světa s největším podílem obyvatel starších 60 let v roce 2050	20
Tab. 9: Počet obyvatel Evropy dle regionů v letech 2020 – 2050 (v mil.).....	20
Tab. 10: 10 států Evropy s největším podílem obyvatel starších 60 let v roce 2050.....	21
Tab. 11: Počet obyvatel České republiky v letech 2020 - 2065 (v tis.).....	22
Tab. 12: Počet obyvatel ČR starších 65 let v letech 2015 - 2050.....	23

Seznam grafů

Graf 1: Dovolená v zahraničí vs. dovolená v ČR z pohledu seniorů.....	50
Graf 2: Nejvíce atraktivní turistické regiony ČR z hlediska seniorů	51
Graf 3: Umožňuje nabídka služeb cestovního ruchu v ČR realizovat o dovolených oblíbené aktivity volného času seniorů?	53
Graf 4: Věk.....	67
Graf 5: Dosažené vzdělání	68
Graf 6: Cestujete?	68
Graf 7: Důvod k necestování	69
Graf 8: Počet cest za účelem dovolené během roku.....	70
Graf 9: Preference cílových míst	70
Graf 10: Nejčastější období realizace dovolené.....	71
Graf 11: Nejčastěji využitá pomoc pro realizaci dovolené	72
Graf 12: Důvod využití služeb CK nebo CA	72

Graf 13: Nejvíce preferované typy dovolených	73
Graf 14: Výše finančních prostředků vynaložených na dovolenou	74
Graf 15: Vědomost o existenci cestovního ruchu seniorů	74
Graf 16: Účast na zájezdu specializovaném pro seniory.....	75
Graf 17: Představa o dostupné nabídce zájezdů pro seniory.....	76

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Dotazník	I
----------------------------	---

PŘÍLOHY

Příloha A – Dotazník

Dotazník na téma „cestování seniorů“

Dobrý den,

dostal se Vám do rukou dotazník, který se týká cestování seniorů v České republice. Odpovědi budou sloužit k vypracování praktické části méj diplomové práce, kterou zpracovávám na Univerzitě Jana Amose Komenského. Dotazník je anonymní a zabere Vám maximálně 10 minut. Cílem dotazníku je zmapovat zvyky a zkušenosti v cestování seniorů u nás.

Děkuji Vám za vyplnění!

Pozn.: Vámi zvolenou odpověď označte křížkem.

1. **Cestujete?**
(otázky se týká i cestování po území České republiky; pokud odpovíte kladně, pokračujte na otázku č. 3)
 - Ano
 - Ne

2. **Pokud necestujete, uveďte prosím důvod:**
(touto otázkou pro Vás dotazník končí)
 - Finanční důvody
 - Zdravotní důvody
 - Nezájem o cestování
 - Jiný důvod (uveďte).....

3. **Kolikrát za rok cestujete?**
 - Méně než 1x
 - 1x
 - 2x
 - Více než 2x

4. **Cestujete nejraději:**
 - Do zahraničí
 - Po ČR
 - Obojí

5. **Nejčastěji cestujete:**
- V hlavní letní sezóně
 - Mimo letní sezónu
 - Kdykoliv
6. **Výběr Vašich cest realizujete pomocí:**
- CK nebo CA
 - Internetu
 - Individuálního hledání
 - Jiné (prosím uveďte).....
7. **Uveďte důvod, kvůli kterému využíváte raději služeb CK nebo CA:
(pokud pro realizaci Vašich cest nevyžíváte služby CK nebo CA
pokračujte prosím k otázce č. 8)**
- Pocit jistoty
 - Pohodlnost
 - Vše je v balíčku – nemusím nic zařizovat
 - Spokojenost z předešlých zkušeností
 - Jiné důvody (prosím uveďte).....
8. **Preferujete raději cestování:
(u otázky je možné označit více odpovědí)**
- Poznávací
 - Relaxační
 - Turistické a sportovní
 - Zábavní
 - Jiné (prosím uveďte).....
9. **Kolik finančních prostředků obvykle investujete do cestování?**
- Do 5 000,-
 - Do 10 000,-
 - Do 20 000,-
 - Do 30 000,-
 - Více
10. **Slyšel/a jste někdy o nové formě cestovního ruchu o tzv. „sociálním cestovním ruchu neboli cestovním ruchu seniorů“?**
- Ano
 - Ne
 - Nevím
11. **Zúčastnil/a jste se někdy cesty zaměřené na tuto formu cestování?**
- Ano
 - Ne
 - Ne, ale chci to vyzkoušet
 - Nevím

- 12. Myslíte si, že CK v ČR nabízí dostatek takto zaměřených cest?**
- Spíše ano
 - Spíše ne
 - Nevím
 - Nabídka je nedostatečná
- 13. Jaké jste pohlaví?**
- Muž
 - Žena
- 14. Zařadte se do určité věkové kategorie:**
- 55 – 64
 - 65 – 74
 - 75 a více
- 15. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?**
- Základní
 - Vyučen/a
 - Středoškolské s maturitou
 - Vysokoškolské

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Bc. Natálie Jarešová

Obor: Management cestovního ruchu

Forma studia: prezenční

**Název práce: Stárnutí lidské populace a vliv tohoto fenoménu na cestovní
ruch**

Rok: 2012

Počet stran textu bez příloh: 86

Celkový počet stran příloh: 3

Počet titulů české literatury a pramenů: 11

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 0

Počet internetových zdrojů: 45

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Václav Horčíčka, Ph.D.